

**Vilniaus universitetas Teisės fakultetas**

Ilonos Baranauskienės  
Teisė MAN studijų modulio  
V kurso studentė

**Magistro darbas**

**Prievolių vykdymo sustabdymo teisėtumo pagrindai ir kriterijai**  
**Grounds and Criteria for Legality of Withholding Performance of**  
**Obligations**

Vadovė: vyr.lekt. dr. Renata Juzikienė

Recenzentas: asist. dr. Viktor Terekhov

Vilnius  
2025

## ANOTACIJA IR PAGRINDINIAI ŽODŽIAI

Šio darbo tikslas - atskleisti prievolių vykdymo sustabdymo instituto esmę per teisėtumo pagrindų ir kriterijų analizę. Autorė sisteminiu ir loginiu metodais analizuoja teisės normų atitiktį *soft law* šaltiniams ir doktriniam aiškinimui. Darbe išgryninama ir apibendrinama šio instituto taikymo problematika, trūkumai, pateikiami sprendimo būdai. Analizuojant nacionalinių teismų praktiką, identifikuojami ir struktūriškai pateikiami svarbiausi klausimai, kylantys kvalifikuojant prievolių vykdymo sustabdymo pagrindų ir kriterijų teisėtumą, apibendrintai pateikiamos aukštesnės instancijos nacionalinių teismų praktikos suformuluotos teisės aiškinimo ir taikymo taisyklės.

**Pagrindiniai žodžiai:** savigyna, prievolė, prievolių vykdymo sustabdymas, priešpriešinė pareiga, prievolės vykdymas

The purpose of this study is to reveal the essence of the institution for the withholding performance of obligations through an analysis of the grounds and criteria of legality. The author uses systematic and logical methods to analyze the compliance of legal norms with *soft law* sources and doctrinal clarification. The work highlights and summarizes the problems and shortcomings of the application of this institute and suggests solutions. The analysis of national case-law identifies and presents in a structured way the most important issues arising in the context of the lawfulness of the grounds and criteria for the suspension of enforcement of obligations and summarizes the rules of interpretation and application of the law formulated by the higher-instance national case-law.

**Keywords:** self-defense, obligation, withholding performance of obligations, counter-obligation, performance of an obligation

## TURINYS

|                                                                                           |    |
|-------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| IŽANGA.....                                                                               | 2  |
| 1. Prievolių vykdymo sustabdymo instituto teisiniai pagrindai.....                        | 4  |
| 1.1. Prievolių vykdymo sustabdymo instituto sąvoka.....                                   | 5  |
| 1.1.1. Savigyna, kaip vienas iš civilinių teisių gynimo būdų.....                         | 7  |
| 1.1.2. Teisės principų - proporcingumo, sąžiningumo, bendradarbiavimo taikymo reišmė..... | 11 |
| 1.1.3. Prievolės privalomumas.....                                                        | 17 |
| 1.2. Prievolių vykdymo sustabdymo nacionalinis teisinis reglamentavimas.....              | 19 |
| 1.3. Prievolių vykdymo sustabdymas <i>soft law</i> šaltiniuose.....                       | 22 |
| 2. Prievolių vykdymo sustabdymo kriterijai.....                                           | 27 |
| 2.1. Pakankamas ir protingas pagrindas abejoti kreditoriaus reikalavimu.....              | 27 |
| 2.2. Kreditoriaus pareigos pripažinimas priešpriešine .....                               | 30 |
| 2.3. Priešpriešinės pareigos susiejimo su skolininko prievole pakankamumas.....           | 34 |
| 3. Prievolės vykdymo sustabdymą ribojančios aplinkybės.....                               | 39 |
| 3.1. Priešingos šalies kaltė.....                                                         | 40 |
| 3.2. Nuo kreditoriaus nepriklausančios aplinkybės.....                                    | 41 |
| 3.3. Prievolės įvykdymo užtikrinimo pateikimas.....                                       | 43 |
| 4. Prievolių vykdymo sustabdymo praktinis įgyvendinimas.....                              | 45 |
| 4.1. Pranešimas kitai šaliai.....                                                         | 45 |
| 4.2. Reikalavimas atlyginti nuostolius.....                                               | 46 |
| 4.3. Prievolės vykdymo sustabdymo panaudojimas prieš kitos šalies kreditorius .....       | 46 |
| IŠVADOS.....                                                                              | 48 |
| ŠALTINIŲ SĄRAŠAS.....                                                                     | 51 |
| SANTRAUKA.....                                                                            | 54 |
| SUMMARY.....                                                                              | 55 |

## Ižanga

Prievolių teisė, kaip civilinės teisės pošakis, vaidina svarbų vaidmenį kasdieniniuose civiliniuose teisiniuose santykiuose. Tai kreditoriaus ir skolininko santykių teisinis reguliavimas ir aiškinimas. Ji padeda pagrindus efektyviai, produktyviai ir stabiliai civilinei apyvartai tarp subjektų – fizinių ir juridinių asmenų. Prievolių vykdymas ir prievolių vykdymo privalomumas jos šalims tampa teisinių santykių nuspėjamumo, pagrįstų teisėtų lūkesčių, o tuo pačiu ir visuomenės progreso garantu. Viena iš teisinio reguliavimo užduočių yra užtikrinti, kad prievolės šalys turėtų tinkamas ir prieinamas teises priemones, padedančias užtikrinti prievolių įvykdymą, operatyviai spręsti tarp šalių kylančius ginčus, efektyviai ginti pažeistas teises. Šiuo aspektu svarbų vaidmenį atlieka prievolių teisės institutas - prievolės vykdymo sustabdymas. Tai teisės suteikiama galimybė išsaugoti santykį tarp prievolės šalių, neatsisakant pačios prievolės, sutelkiant pastangas padidinti prievolės įvykdymo tikimybę ir tuo pačiu atliekant civilinių teisių gynybos funkciją.

Tam, kad prievolių vykdymo sustabdymo institutas būtų veiksmingas ir juo būtų efektyviai naudojamosi pagal paskirtį, reikalingos visapusiškos, aiškos teisės normos ir nefragmentiškos jų taikymo taisyklės. Išsamus problematikos ištyrimas doktrinoje gali būti pagrindu šio teisinio instituto tobulinimui, padedančiam pagrindus teisinio reglamentavimo papildymui ir koregavimui, doktrinių nuostatų inkorporavimui į teisminių precedentų pagrindus kuriamų teisės aiškinimo taisyklių turinį. Viso šio proceso galutinis siekiamas rezultatas - aiškus prievolių vykdymo sustabdymo instituto, kaip savigynos priemonės, ribų apibrėžimas ir praktinio pritaikymo taisyklių išgryninimas.

Šio darbo tikslas – atskleisti prievolių vykdymo sustabdymo instituto esmę per teisėtumo pagrindų ir kriterijų analizę.

Tyrimo objektas – prievolių vykdymo sustabdymo instituto reglamentavimas Lietuvos Respublikos teisės aktuose, tarptautiniuose *soft law* šaltiniuose, aiškinimas teisės doktrinoje ir aukštesnės instancijos nacionalinių teismų praktikoje.

Darbo uždaviniai: (i) atskleisti prievolių vykdymo sustabdymo instituto esmę, nustatyti taikymo pagrindus ir kriterijus, (ii) įvertinti prievolių vykdymo sustabdymo instituto taikymą per *soft law* šaltinių prizmę ir doktrininį aiškinimą, (iii) išgryninti ir apibendrinti šio instituto taikymo problematiką, trūkumus bei pateikti galimus sprendimo būdus.

Pagrindiniai tyrimo metodai – sisteminis (aiškinantis sistemiškai prievolių vykdymo sustabdymo institutą reguliuojamų normų vietą teisės aktų hierarchijoje), teleologinis (analizuojant komentarus ir juose išdėstytą įstatymo leidėjo tikslą), lingvistinis

(analizuojant nuostatų kalbinę išraišką, teisės doktrinos rašytinį tekstą), loginis (aiškinantis teisės normų turinį, teismų praktikos reikšmę ir įtaką atskiriems prievolės vykdymo sustabdymo instituto taikymo aspektams, išskiriant problemines vietas).

Analizei buvo naudojami įvairūs šaltiniai, svarbiausi jų – Lietuvos teisės mokslininkų Mikelėno V., Mizaro V., Lastauskienės G., Didžiulio L., Drazdausko S. mokslinės publikacijos ir darbai, Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas ir jo komentarai, tarptautiniai *soft law* šaltiniai: UNIDROIT - tarptautinių komercinių sutarčių principai, PECL - Europos sutarčių teisės principai, DCFR - bendra Europos sutarčių teisės principų sistema, apeliacinės ir kasacinės instancijos nacionalinių teismų nutartys.

## 1. Prievolių vykdymo sustabdymo instituto teisiniai pagrindai

Pačios prievolės kaip civilinio teisinio santykio atsiradimo pagrindai gali būti įvairūs. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau darbe - CK) 6.2 straipsnyje apibrėžiama, kad prievolės atsiranda iš sandorių arba kitokių juridinių faktų, kurie pagal galiojančius įstatymus sukuria prievolinius santykius. Teisės teorijoje paplitęs ir pripažįstamas skaidymas į penkis prievolių atsiradimo pagrindus: dvišalius ir daugiašalius sandorius - sutartis, vienašalius sandorius, deliktus, kvazisutartis ir įstatymus (Mikelėnas, 2002, p. 60). Šiame darbe koncentruosimės į dvišalių sutarčių pagrindu atsirandančių prievolių atvejus.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. birželio 25 d. nutartyje civilinėje byloje Nr.3K-3-347/2017 pateiktas išaiškinimas atskleidžia prievolinio santykio, kaip civilinio teisinio santykio turinį ir subjektų tarpusavio santykį prievolėje. Prievoliniam teisiniam santykiui yra būdingos dvi šalys: aktyvioji šalis – kreditorius ir pasyvioji šalis – skolininkas, kurias sieja tarpusavio teisės ir pareigos. Kreditoriaus reikalavimo teisė atitinka skolininko pareigą. Dėl to ši teisė negalima be pareigos. Jei asmenų nesieja jų tarpusavio teisė ir pareiga, reiškia, kad jie nėra prievolinio teisinio santykio dalyviai. CK 6.1 straipsnis detalizuoja, kad prievolės viena šalis (skolininkas) privalo atlikti kitos šalies (kreditoriaus) naudai tam tikrą veiksmą arba susilaikyti nuo tam tikro veiksmo, o kreditorius turi teisę reikalauti iš skolininko, kad šis įvykdytų savo pareigą. Sutartiniuose santykiuose dažnu atveju prievolės būna dvišalės. Kreditorius turi ne tik teisę pareikšti skolininkui reikalavimą, bet ir pareigą, o skolininkas turi ne tik pareigą, bet ir teisę (Mikelėnas, 2003, p. 18). Tad apibendrinami galime konstatuoti, kad prievolinių santykių elementas – prievolė, kuri analizuojant ją kaip vienetą siauruoju požiūriu – tai toks teisinis santykis, kuris vienoje pusėje turi kreditoriaus reikalavimą, o kitoje – skolininko pareigą. Tačiau asmenų santykiai neapsiriboja vienos dedamosios - vienašalės prievolės egzistavimu. Labai dažnai tarpusavio santykiai yra sudėtingesni – susideda iš prievolių daugeto, kai skolininkas vienu atveju turi pareigą, o kitu atveju – reikalavimo teisę. Kreditorius atitinkamai atvirkščiai.

Sutartinį prievolinį santykį šalys kuria laisva valia (CK 6.156 straipsnis), tačiau susitarus dėl prievolės vykdymo, šis susitarimas turi šalims įstatymo galią (CK 6.189 straipsnis). Plačiau apie sutarties privalomumo principą pasisakoma šio magistro darbo 1.1.3 dalyje. Šalys, eidamos į prievolinį santykį, dažniausiai turi tikslą jį įvykdyti, tačiau turime būti pasiruošę tiems atvejams, kai situacijos susiklosto nepalankiai. Įvairiose prievolių vykdymo stadijose galimai kyla nesklandumai, trikdžiai, keičiasi ekonominė

situacija, prievolės įgyvendinimo sąlygos. Šalys gali nukentėti, todėl esant teisiniams lūkesčiams turi būti numatytos ir priemonės, padedančios ginti šalių interesus. Teisinis reguliavimas numato prievolinio santykio šalių teisių gynimo būdų įvairovę. Prievolės šalis turi dispozityvią teisę pasirinkti įstatymu numatytą savo pažeistų teisių gynimo būdą: jurisdikcinį - kai teises gina teismas įstatymu nustatyta tvarka (CK 1.138 straipsnis) arba savigyną (CK 1.139 straipsnis). Prievolių vykdymo sustabdymo institutas patenka į teisinės savigynos priemonių apimtį.

Siekdami nuoseklumo prievolių vykdymo sustabdymo taikymo sąlygų išgryninimo procese, pirmiausia apžvelgsime ir išanalizuosime teisinius pagrindus šio instituto taikymui. Kasacinis teismas yra pažymėjęs, kad pagrindų stabdyti prievolės vykdymą buvimas yra fakto klausimas, todėl, kilus skolininko ir kreditoriaus teisminiam ginčui dėl prievolės vykdymo sustabdymo pagrįstumo, teismas kiekvienu konkrečiu atveju pagal pateiktus įrodymus sprendžia, ar pagrįstai skolininkas stabdė prievolės kreditoriui vykdymą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. spalio 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-517-219/2015).

Tolimesnėse darbo dalyse analizuosime teisinius pagrindus tinkamam prievolių vykdymo instituto taikymui – nuo teorinės sąvokos, šaltinių, iš kurių ši priemonė yra kildinama, teisinių principų, vaidinančių svarbią rolę aiškinant priemonės esmę ir vertinant konkrečias aplinkybes, iki *expresis verbis* teisinio reglamentavimo nacionaliniuose teisės aktuose ir *soft law* šaltiniuose.

### **1.1. Prievolių vykdymo sustabdymo instituto sąvoka**

Aiškinantis prievolių vykdymo sustabdymo instituto sąvoką, svarbu suprasti, kokia šios teisių gynimo priemonės paskirtis ir tikslas. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2025 m. birželio 23 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. e3K-3-410-916/2015 teisėjų kolegija palaiko poziciją, kad prievolių vykdymo sustabdymas, sistemiškai aiškinant Civilio kodekso normas ir vadovaujantis doktrininio dėstymu, – tai toks kreditoriaus civilinių teisių gynimo būdas, kuris turi paskatinti prievolės šalį greičiau ir (ar) tinkamai įvykdyti savo prievolę. Atkreipiame dėmesį, kad teismas tai įvardija kaip kreditoriaus teisių gynimo būdą. Natūraliai kyla klausimas, tai ar kreditoriaus, ar skolininko teisių gynimo būdas? Manau tikslinga detaliau paanalizuoti prievolės šalių tarpusavio santykį ir instituto taikymo paskirtį. CK 6.46 straipsnis nustato skolininko teisę stabdyti prievolės vykdymą, jei skolininkas abejoja kreditoriaus reikalavimo galiojimu. Šio straipsnio 1 dalis numato vienintelį prievolės vykdymo stabdymo atvejį, kai prievolė turi tik vienos krypties teisinį

santykį, t.y. skolininkas turi pareigą, o kreditorius teisę. Visais kitais atvejais skolininkas turi teisę stabdyti prievolės vykdymą, kai situacija atitinka esminį reikalavimą - jei kreditoriaus ir skolininko pareigos yra abišalės. Vadinasi, skolininkas tuo pat metu turi būti ir kreditoriumi ir skolininku. Prievolės yra dvišalės, skolininkas ir kreditorius turi vienas kitam priešpriešines pareigas. Iliustruoti tokią situaciją galime prekių pirkimo-pardavimo prievoliniame santykyje. Prekių pardavėjas yra skolininkas prieš pirkėją tuo metu, kai jis privalo prekes perduoti pirkėjui - kreditoriui, ir kreditorius tame teisinio santykio vektoriuje, kai turi reikalavimo teisę į atsiskaitymą iš pirkėjo - skolininko. Skolininkas tuo pat metu privalo turėti pareigą ir reikalavimo teisę į kitą prievolės šalį. Tad ši priemonė gali būti įvardijama kaip prievolės šalies teisių gynimo priemonė, tačiau naudojama tuomet, kai skolininkas gina savo teises būdamas kreditoriumi kitame prievolės santykyje. Toliau darbe analizuosime prievolės vykdymo sustabdymo institutą priešpriešinių prievolių stabdymo atvejais, jei tekste nebus nurodyta kitaip. Kaip parodė šio darbo metu atliktas tyrimas – būtent šiame teisiniame santykyje daugiausiai kyla neaiškumų ir išryškėja gilesnio ir platesnio teisės aiškinimo poreikis.

Autorės nuomone, šis institutas taikytinas prievolės vykdymo metu užima svarbią vietą tarp dviejų prievolės pabaigos pagrindų : i) prievolės pasibaigimo prievolės įvykdytu ir ii) prievolės atsisakymo ar vengimo įvykdyti, t. y. pažeidimo nulemiančio sutarties nutraukimą. Tad tikslinga nuodugniau apžvelgti doktriną, kad galėtumėme identifikuoti platesnį prievolių vykdymo sustabdymo priemonės tikslų spektrą.

Laurynas Didžiulis, analizuodamas numatomo sutarties pažeidimo doktrines nuostatas, išryškina kreditoriaus pareigą būti proaktyviu siekiant neleisti atsirasti didesniems nuostoliams nei yra atsiradę ar neišvengiamai atsiras (Didžiulis, 2007). Autorius straipsnyje teigia, kad esant didelei tikimybei, jog prievolės įvykdymas bus netinkamas, kreditorius gali elgtis dvejopai, pirma, laukti, kol sueis prievolės įvykdymo terminas, ir tik tada pareikšti reikalavimą teisme arba nutraukti sutartį nedelsiant (imtis savigynos). Straipsnyje akcentuojama, kad kreditoriaus, kuris yra nukentėjusioji šalis, neveiklumas, sąmoningas ar neatsargus leidimas nuostoliams padidėti yra vertinamas negatyviai ir šia apimtimi dėl kreditoriaus pasyvumo padidėję nuostoliai neatlyginami (CK 6.259 straipsnio 2 dalis).

Šio darbo autorė siūlo įvertinti galimybę esant numatomam sutarties pažeidimui papildyti prievolės šalių pasirinkimų sąrašą, įtraukdama tarpinį sprendimą, galimai padėsiantį išvengti sutarties nutraukimo, – prievolių vykdymo sustabdymą. Preziumuojant, kad nė viena sutarties šalis eidama į sutartinius santykius neturėjo tikslo išvengti prievolės vykdymo, papildomas dėmesio dėkavimas kiekvienu konkrečiu atveju įsivertinti faktines

ir teisinės aplinkybės siekiant teisingai pritaikyti prievolių vykdymo sustabdymo institutą, nebus resursų švaistymas. Ši išvada daroma su prielaida, kad prievolių įvykdymas, kad ir su trikdžiais galimai yra didesnė vertybė nei sutarties vykdymo eigoje santykių su kita šalimi nutraukimas ir naujų santykių ir partnerių rinkoje paieškos pradžia. Prisimenant, kad pagrindinė priemonės paskirtis – vienos iš prievolės šalies teisių gynimas, verta detaliau paanalizuoti jo esmę per teisių gynimo prizmę.

#### **1.1.1. Savigyna, kaip vienas iš civilinių teisių gynimo būdų**

Svarbus akcentas išgryninat savigynos esmę yra lingvistinis civiliniame kodekse naudojamo termino savigyna aiškinimas. Savigyna – tai savęs gynimas. Taigi savigyna skiriasi nuo būtiniosios ginties ar būtinojo reikalingumo, nes yra skirta tik pačio asmens apsigynimui, neapima trečiųjų asmenų ir jų turto gynimo. Tą pačią išvadą padarome sistemiškai aiškindami CK normas. Civilinės atsakomybės netaikymo ir atleidimo nuo civilinės atsakomybės reglamentavimas pateikiamas CK 6.253 straipsnyje. Kaip matome, jo 6 ir 7 dalys nurodo būtiniosios ginties ir būtinojo reikalingumo sąlygas, o 8 dalyje atskirai nurodomas savigynos apibrėžimas. Tai tik patvirtina mūsų išvadą, kad savigyna – tai savęs gynimas, neapimantis kitų asmenų, valstybės ar visuomenės interesų gynimo.

CK savigyna įtvirtinta kaip civilinių teisių gynimo būdas. CK 1.139 straipsnis panaudoti savigyną ginant savo civilines teises leidžia tik griežtai šio kodekso numatytais atvejais. CK 6.253 straipsnio 8 dalyje nurodoma, kad savigyna yra asmens veiksmai, kuriais jis teisėtai priverstinai įgyvendina savo teisę, kai neįmanoma laiku gauti kompetentingų valstybės institucijų pagalbos, o nesiėmus savigynos priemonių teisės įgyvendinimas taptų negalimas arba iš esmės pasunkėtų. Tačiau asmuo, panaudojęs savigyną neteisėtai ar be pakankamo pagrindo, privalo atlyginti padarytą žalą. Civilinis kodeksas reikalauja, kad savigynos būdai ir priemonės atitiktų teisės pažeidimo pobūdį ir kiekvienu konkrečiu atveju neperžengtų savigynos ribų (CK 1.139 straipsnis) (Miškinis, 2002, p. 17-22).

Teismų praktika, aiškindama prievolių vykdymo sustabdymo instituto priskyrimą civilinių teisių gynimo savigynos institutui yra nuosekli ir vieninga. Kasacinės instancijos teismų formuluojamos teisės taikymo taisyklės nenukrypsta nuo doktrininų nuostatų dėl savigynos instituto pagrindų atskleidimo. Savigyna – išskirtinis civilinių teisių gynimo būdas, kai asmuo dėl tikrai ar tariamai pažeistų teisių gynimo nesikreipia į teismą, bet savo nuožiūra taiko teisių gynimo priemones. Savigyna leidžiama tik Civilinio kodekso nustatytais atvejais, ji gali būti taikoma tik tada, kai neįmanoma laiku gauti kompetentingų valstybės institucijų pagalbos, o nesiėmus savigynos priemonių teisės įgyvendinimas taptų

negalimas arba iš esmės pasunkėtų, taikomi savigynos būdai ir priemonės turi atitikti teisės pažeidimo pobūdį ir kiekvienu konkrečiu atveju neperžengti savigynos ribų (CK 1.139 straipsnis, 6.253 straipsnio 8 dalis). Taigi, savigyna yra teisėta, kai atitinka įstatyme įtvirtintus reikalavimus, taikantis savigyną asmuo prisiima riziką dėl neteisėto savigynos priemonių panaudojimo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. birželio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-410-916/2015).

Vadinasi tam, kad prievolės vykdymo sustabdymo institutu, kaip prievolės šalies savigynos priemone, būtų pasinaudota tinkamai ir teisėtai, konkreti situacija ir aplinkybės turi atitikti įstatyme numatytas ir aukščiau aptartas sąlygas, kurias autorė siūlo išgryninti ir suskirstyti į *priemonės taikymo pagrindus ir priemonės taikymo kriterijus*. Savigynos taikymo pagrindus apima šios būtiniosios sąlygos:

- i) konkretus savigyną leidžiantis panaudoti atvejis turi būti tiesiogiai numatytas Civiliam kodekse,
- ii) neįmanoma laiku gauti kompetentingų valstybės institucijų pagalbos,
- iii) nesiėmus savigynos priemonių teisės įgyvendinimas taptų negalimas arba iš esmės pasunkėtų.

Savigynos taikymo kriterijams priskirtinos tokios taisyklės:

- iv) taikomi savigynos būdai ir priemonės turi atitikti teisės pažeidimo pobūdį,
- iv) taikant priemonę draudžiama peržengti savigynos ribas,
- v) priemone naudojamas nepažeidžiant žmogaus teisių ir laisvių,
- vi) vadovaujamasi įstatymų reikalavimais.

Analizuojant prievolių vykdymo sustabdymą, kaip savigynos formos panaudojimą, konstatuoti tokie atitikties aukščiau nurodytiems savigynos taikymo pagrindams ir kriterijams pastebėjimai:

*pirma*, pasisakysime dėl pagrindo - *konkretus savigyną leidžiantis panaudoti atvejis turi būti tiesiogiai numatytas Civiliam kodekse*. Galime konstatuoti, kad ši sąlyga yra pilnai tenkinama. Teisės normas, reglamentuojančias prievolių vykdymo sustabdymo taikymo pagrindus randame tiek Civilinio kodekso šeštosios knygos bendrosiose dalyse, taikomas prievoliams ir sutartiniais teisiniais santykiams bendrai, tiek specialiuosiuose straipsniuose, reglamentuojančiuose konkrečias sutarčių rūšis. Kaip to įrodymą, pateiksime keletą nuorodų į aukštesnės instancijos teismo nutartis. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. birželio 23 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. e3K-3-410-916/2015 aiškinama, kad priešpriešinių prievolių vykdymo sustabdymas – vienas įstatyme leidžiamų savigynos būdų, jo taikymo pagrindai ir sąlygos apibrėžti CK 6.46, 6.58 straipsniuose. CK 6.46 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad skolininkas turi teisę sustabdyti prievolės vykdymą, kai

kreditorius nevykdo priešpriešinės pareigos, jeigu skolininko ir kreditoriaus priešpriešinės pareigos susijusios taip, kad galima pateisinti prievolės vykdymo sustabdymą. Šio savigynos būdo taikymas reglamentuojamas ir sutarčių teisės normų. Kitoje byloje, konstatuojama, kad CK 6.208 straipsnio dalyje nustatyta galimybė taikyti savigyną, kai sutartis įvykdoma netinkamai: šalis gali sustabdyti savo prievolių vykdymą tol, kol kita šalis pašalina įvykdymo trūkumus, bei reikalauti atlyginti nuostolius (Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. gegužės 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr.e2A-330-467/2023). Detaliau prievolės vykdymo sustabdymo teisinio reglamentavimo atvejus nacionalinėje teisėje aptarsime šio magistro darbo 1.2 dalyje;

*antra*, dėl aplinkybės, kad *neįmanoma laiku gauti kompetentingų valstybės institucijų pagalbos*. Doc.dr. Petras Miškinis dalinasi savo įžvalgomis, kad savigynos institutas, atsiradęs ir išsivystęs tuo metu, kai valstybė nesugebėjo civilinių santykių subjektams užtikrinti skubios ir efektyvios jų teisių gynbos, didėjant valstybės institucijų darbo efektyvumui laipsniškai praranda savo reikšmę. Tačiau užsienio šalių patirtis rodo, kad šis procesas trunka ne vieną dešimtmetį, demokratijos ir civilizuoto mentaliteto pradams permelkiant ne tik valstybės institucijas, bet ir visą visuomenę. Pavyzdžiui, Vokietijoje, kurioje savigyna civiliniuose santykiuose buvo gana plačiai naudojama, dabar išlieka kaip teorinė problema, naudojama mokymo tikslams. Teigiama, kad Vokietijos civilinis procesas pagreitinotos teisenos tvarka užtikrina kiekvieno asmens galimybę gauti skubią teismų pagalbą bet kurią dieną ir valandą, net šeštadieniais ir sekmadieniais. Teismo patvarkymas jau per 2 valandas gali būti įteiktas teismo antstoliui, kuris turi teisę sulaikyti asmenį, taikyti turto areštą, įvesdinti į patalpas ir pan. Pačiam asmeniui nebereikia griebtis savigynos būdų, norint apginti savo civilines teises (Miškinis, 2002, p. 17-22). Kalbant apie konkretų prievolių vykdymo sustabdymo institutą nacionaliniu lygmeniu, valstybės įsikišimas čia ir dabar, priimant sprendimus labai operatyviai, faktiškai yra neįgyvendinimas ir netgi nėra būtinas. Autorės nuomone toks valstybės įsikišimas prievolių vykdymo sustabdymo stadijoje būtų perteklinis ir ekonomiškai neefektyvus. Didėtų administracinė našta, laike išsitęstų procesas ir tokiu būdu galimai būtų prarastas prievolės vykdymo instituto poveikis. Tad galime konstatuoti, kad antroji teisinės savigynos sąlyga - *neįmanoma laiku gauti kompetentingų valstybės institucijų pagalbos*, prievolės vykdymo sustabdymo atveju visais atvejais yra tenkinama;

*trečia*, dėl sąlygos, kad *nesiėmus savigynos priemonių teisės įgyvendinimas taptų negalimas arba iš esmės pasunkėtų*. Kaip jau buvo paminėta anksčiau, priešpriešinių prievolių vykdymo sustabdymo tikslas – paskatinti kitą šalį greičiau ir (ar) tinkamai įvykdyti prievoles (Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. gegužės 25 d. nutartis civilinėje

byloje Nr. e2A-330-467/2023). Ar kreditorius gali, ar galėjo šio tikslo pasiekti kitomis priemonėmis, turi būti vertinama kompleksiskai—tiek taikant CK šeštosios knygos normas prievolėms ir sutartims, tiek specialiąsias teisės normas konkrečioms sutarčių rūšims. Šis kriterijus yra vertinamasis, tad vienareikšmiško, visiems atvejams taikomo atsakymo nebus. Tačiau visais atvejais išlieka sutarties šalių pareiga bendradarbiauti, elgtis protingai ir atsakingai, būti aktyviomis siekiant sutartinių prievolių įgyvendinimo. Kasacinio teismo praktikoje pažymėta, kad pareigą bendradarbiauti ir savo teises įgyvendinti sąžiningai turi abi sutarties šalys, todėl jos abi turi veikti aktyviai ir atlikti protingumo kriterijų atitinkančius veiksmus, esančius tinkamo šalių bendradarbiavimo prielaida (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. balandžio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-189/2012). Galime daryti išvadą, kad prieš priimdamas sprendimą stabdyti savo prievolės vykdymą, kreditorius turi pareigą veikti aktyviai, išnaudoti visas įmanomas ir priimtinas konkrečioje situacijoje priemones, kad būtų galima išvengti prievolės vykdymo sustabdymo, elgtis apdairiai ir atsakingai. Ir tik įsitikinęs, kad kitų priemonių nebėra, ar taikytos priemonės skolininkui yra neveiksmingos—imtis prievolių vykdymo sustabdymo, kaip būsimų savo nuostolių sumažinimo ir skolininko paskatinimo įvykdyti savo prievolę;

*ketvirta*, dėl kriterijaus, *kad taikomi savigynos būdai ir priemonės turi atitikti teisės pažeidimo pobūdį*, vyksta daugiausiai teisminių ginčų ir problemų vertinant konkrečias situacijas. Šio kriterijaus praktinio pritaikymo klausimai ir vertinimas per doktrininę prizmę bus detaliau analizuojami darbo 1.1.2 ir 2.3 dalyse;

*penkta*, dėl kriterijaus *taikant priemonę draudžiama peržengti savigynos ribas*, svarbūs trys aspektai: savigynos objektas, savigynos trukmė ir taikomos priemonės proporcingumas pažeidimui. Savigynos objektas apsiriboja pačio kreditoriaus teisių gynimu. Trečiųjų šalių, valstybės ir viešieji interesai negali būti savigynos objektu. Dėl trukmės - kasacinio teismo praktikoje vieningai pasisakoma, kad šalis gali sustabdyti savo prievolių vykdymą tol, kol kita šalis pašalina įvykdymo trūkumus (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. birželio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-410-916/2015). Vadinasi savigyna gali būti taikoma tol, kol yra grėsmė kreditoriaus ginamoms civilinėms teisėms. Skolininkui įvykdžius savo prievolę, dėl kurios kreditorius buvo pritaikęs sustabdymą, turi būti nedelsiant nutrauktas ir kreditoriaus prievolės vykdymo sustabdymas, t. y. kreditorius turi pareigą savo prievolę įvykdyti. Dėl priemonės proporcingumo pažeidimui paminėtina, kad iš konkrečiomis aplinkybėmis galimų naudoti savigynos priemonių ir būdų galima naudoti mažiausiai galintį pakenkti šaliai, kuriai taikoma savigyna, ar tretiesiems asmenims, t.y.

taikyti „švelniausios priemonės principą“ (Mizaras, 2009, p. 566). Plačiau proporcingumo principo taikymą aptarsime kitose darbo dalyse;

šešta, dėl sąlygų, kad *priemone naudojamas nepažeidžiant žmogaus teisių ir laisvių ir vadovaujamas įstatymų reikalavimais*, detaliau darbe nepasisakysime. Tai bendrieji reikalavimai taikomi įgyvendinant visų civilinių teisinių santykių subjektų teises, kurios nėra absoliučios, o jų įgyvendinimas ribojamas įstatymais, pamatinėmis kitų žmonių teisėmis ir laisvėmis. Šios nuostatos įtvirtintos Lietuvos Respublikos Konstitucijos 28 straipsnyje, kuris nurodo, kad įgyvendindamas savo teises ir naudodamasis savo laisvėmis, žmogus privalo laikytis Lietuvos Respublikos Konstitucijos ir įstatymų, nevaržyti kitų žmonių teisių ir laisvių. Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad CK 1.137 straipsnio 2 dalyje nustatyta, jog, įgyvendindami savo teises bei vykdydami pareigas, asmenys turi laikytis įstatymų, gerbti bendro gyvenimo taisykles ir geros moralės principus bei veikti sąžiningai, laikytis protingumo ir teisingumo principų. Šio straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad draudžiama piktnaudžiauti savo teise, t. y. draudžiama įgyvendinti civilines teises tokiu būdu ir priemonėmis, kurios be teisinio pagrindo pažeistų ar varžytų kitų asmenų teises ar įstatymų saugomus interesus ar darytų žalos kitiems asmenims arba prieštarautų subjektinės teisės paskirčiai. Žalos padarymas kitiems asmenims piktnaudžiaujant teise yra pagrindas taikyti civilinę atsakomybę. Jeigu asmuo piktnaudžiauja subjektine teise, teismas gali atsisakyti ją ginti. Pagal šio straipsnio 4 dalyje nustatytą teisinį reguliavimą civilinių teisių įgyvendinimas negali būti naudojamas nesąžiningai ir ne pagal įstatymus (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. birželio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-203-403/2020).

Apibendrinami galime konstatuoti, kad savigynos pagrindai, *expressis verbis* išdėstyti įstatyme yra aiškiai ir nuosekliai taikomi praktikoje, priskiriant prievolių vykdymo sustabdymą prie teisių gynimo priemonių rūšies – savigynos. Daugiausiai neapibrėžtumo galimai kelia vertinamieji kriterijai – atitikimas pažeidimo lygiui, savigynos ribų neperžengimas. Kaip ir kitais teisės taikymo atvejais, vertinamuosius kriterijus aiškinant neišvengiamai atsigręžiame į pamatines vertybes - teisės principus.

### **1.1.2. Teisės principų - proporcingumo, sąžiningumo, bendradarbiavimo taikymo reikšmė**

Analizuojant savigynos panaudojimo teisinį kriterijų, pagal kurį *taikomi savigynos būdai ir priemonės turi atitikti teisės pažeidimo pobūdį*, atkreipiame dėmesį į bendruosius teisės principus, kaip atitikties vertinimo pagrindinį šaltinį.

Teisės moksle teisės principai įvardijami ir apibūdinami įvairiai. Doktrinoje plačiai naudojamas teisės principų apibrėžimas skamba taip: teisės principai – tai pamatinės teisės sistemos nuostatos, pamatiniai dėsniai, fundamentalūs pradai, kuriais grindžiamas teisinis reguliavimas ir teisinė praktika. Teisės doktrina turi skirtingas teorijas dėl teisės principų vietos teisės sistemoje: i) teisės principai nepripažįstami teisės normomis ir nepriskiriami teisės sistemai; ii) teisės principai laikomi ypatingos rūšies teisės normomis; iii) teisės principai pripažįstami ypatingomis teisinėmis nuostatomis, savarankiškais ir savitais teisės sistemos elementais. Trečioji teorija dabartiniu laiku vyrauja tiek nacionalinėje teisinėje doktrinoje, tiek teisinėje praktikoje (Lastauskienė, 2020, p. 108-149).

Autorė pritaria Giedrės Lastauskienės moksliniame straipsnyje *Teisės principai Lietuvos teisės sistemoje: nulemia ar nukreipia?* pateiktiems teiginiams, kad principai skirti begaliniam situacijų skaičiui, niekada negali būti realizuoti visa apimtimi, todėl pagrįsta laikytina įžvalga, kad jie negali nustatyti teisinių padarinių, automatiškai kylančių iš rėmimosi vienu ar kitu principu. Yra pagrindo teigti, kad Lietuvos teisės sistemoje principai veikia itin intensyviai – ne tik kaip teisinio teksto aiškinimo, teisinio argumentavimo priemonė (kas atitiktų teisės principo prigimtį ir nukreipiantį jo pobūdį), kaip teisės spragų pildymo būdas (dėl tokio spragų pildymo būdo teisės moksle dažniausiai sutariama, nors teisėjai neturi predispozicijų veikti kaip įstatymų leidėjai), bet ir tiesiogiai veikiantis (teisinius padarinius kuriantis) teisinis standartas (Lastauskienė, 2023, p.337).

Teisės principai prievolės vykdymo sustabdymo instituto taikyme turi dvejopą prigimtį. Vieni yra įtvirtinti konkrečiose teisės normose, kiti taikomi teismineje praktikoje aiškinant ir formuluojant teisės taikymo taisykles.

Teisės normose įtvirtinti principai Civiliniame kodekse:

1) CK 1.5 straipsnyje nustatyta, kad civilinių teisinių santykių subjektai, įgyvendindami savo teises bei atlikdami pareigas, privalo veikti pagal teisingumo, protingumo ir sąžiningumo reikalavimus;

2) CK 6.38 straipsnio 1 ir 3 dalyse imperatyviai apibrėžiami prievolėms taikomi principai. Prievolės turi būti vykdomos sąžiningai, tinkamai bei nustatytais terminais pagal įstatymų ar sutarties nurodymus, o kai tokių nurodymų nėra, – vadovaujantis protingumo kriterijais. Kiekviena šalis turi atlikti savo pareigas kuo ekonomiškiau ir vykdydama prievolę bendradarbiauti su kita šalimi (šalių pareiga kooperuotis);

3) CK 6.200 straipsnyje papildomai detalizuojami principai sutarčių vykdymui: šalys privalo vykdyti sutartį tinkamai ir sąžiningai; vykdydamos sutartį, šalys privalo bendradarbiauti ir kooperuotis; sutartis turi būti vykdoma kuo ekonomiškiau kitai šaliai būdu; jeigu pagal sutartį ar jos prigimtį šalis, atlikdama tam tikrus veiksmus, turi dėti

maksimalias pastangas sutarčiai įvykdyti, tai ši šalis privalo imtis tokių pastangų, kokių būtų ėmęsis tokiomis pat aplinkybėmis protingas asmuo.

Teismų praktikoje dažniausiai pasitaikantis ginčas vyksta dėl prievolės vykdymo sustabdymo priemonės *proportioningumo* skolininko prievolei. Proportioningumas plačiąja prasme įvardijamas ir kaip teisingumo ir teisinės valstybės konstitucinių principų elementas, ir kaip atskiras konstitucinis principas, ir reikalauja, kad tarp siekiamo tikslo ir priemonių šiam tikslui pasiekti, tarp teisės pažeidimų ir už šiuos pažeidimus nustatytų nuobaudų turi būti teisinga pusiausvyra (proportcija), o taikant prevencines poveikio priemones jos turi būti taikomos tik tokiu mastu, koks yra būtinas siekiant visuomenei reikšmingų teisėtų tikslų (Keturakienė, 2020, p. 538, 546).

Autorės nuomone, prievolių vykdymo sustabdymo instituto kontekste, geriausiai proportioningumas gali būti paaiškinamas, kaip teisinga šalių pusiausvyra. Šią poziciją patvirtina teismų praktika, kurioje proportioningumas vertinamas kaip adekvatumas priešpriešinei skolininko prievolei. Dažnai cituojama kitose bylose Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. spalio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-413/2009 taip apibrėžia proportioningumo sąvoką. *Proportioningumas reiškia ne matematinę atitiktį, bet – šiuo atveju – taikomos teisių gynbos priemonės adekvatumą teisės pažeidimui, t. y. asmens, pažeidusio prievolę, teisės, taikant savigyną kaip teisių gynbos būdą, neturi būti suvaržytos labiau, nei tai objektyviai būtina.* Suformuluota teisės taikymo taisyklė, kuria vadovaujantis proportioningumas nereiškia, kad prievolės turi būti lygios, o turi būti siekiama, kad sustabdyta prievolė ir pats sustabdymas nebūtų perteklinė, neadekvati priemonė sutarties pažeidimui. Konkrečiu atveju Teismas pripažino teisėtu visos buto pirkimo kainos sumokėjimo sulaikymą, neatsižvelgiant į trūkumų ištaisymo matematinę išraišką, nes skolininkas pažeidė savo prievolę perduoti kreditoriui tinkamos kokybės daiktą - butą ir ši prievolė – buto nuosavybės teisės perdavimas. buvo nedali.

Atkreiptinas dėmesys, kad teismai ne visais atvejais laikosi šios teisės aiškinimo taisyklės, jog proportioningumas nereiškia, kad prievolės savo apimtimi turi būti lygios. Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. gegužės 25 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. e2A-330-467/2023 teigiama, kad prievolės įvykdymo *sustabdymas turi būti adekvatus kitos šalies neįvykdytai (netinkamai įvykdytai) sutarties daliai.* Minima sutarties dalis ir byloje skaičiuojama rangos darbų defektų suma. Papildomos argumentacijos, kodėl kreditorius turėtų sulaikyti tik dalį atsiskaitymo dėl rangovo neįvykdytos prievolės, byloje nepateikiama. Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. sausio 17 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. e2A-31-933/2023 taip pat teismas nurodo proportioningumo principo pažeidimą, nes *šalių priešpriešinės prievolės pagal savo vertę nėra tapačios.* Jokios papildomos

argumentacijos, kodėl prievolės turėtų būti savo vertėmis tapačios, nepateikiama. Tad akivaizdu, kad teismų praktika proporcingumo principo taikymo atžvilgiu prievolės vykdymo stabdymo tikslu nėra vieninga.

Kaip diskutuotiną teismo pritaikyto aiškinimo atvejį pripažįstant prievolės vykdymo sustabdymą atitinkant teisėtumo pagrindams, autorė pateikia Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. gruodžio 27 d. nutarties civilinėje byloje Nr. 2A-643/2012 argumentaciją dėl nuomos sutarties nutraukimo teisėtumo. Teismas pasisakydamas, kad nuomotojo veiksmai nutraukiant elektros tiekimą pripažįstami kaip priešpriešinės prievolės sustabdymas (CK 6.46 straipsnio 2 dalis, 6.58 straipsnis, 6.207 straipsnis), kartu konstatavo *šios nuomotojo pasirinktos priemonės neadekvatumą, nes tokiu būdu nuomotojas taip pat pažeidė nuomos sutarties sąlygas ir apsunkino ieškovo galimybes naudotis išsinuomotu daiktu pagal jo tiesioginę paskirtį (nesant elektros, neįmanoma vykdyti prekybos)*, dėl ko nuomininkas galimai patyrė nuostolius. Teismas, autorės nuomone, argumentaciją dėsto nenuosekliai. Pritartina, kad galima vertinti elektros atjungimą, kaip neadekvatų veiksmą, todėl kad tai apsunkina skolininko galimybę uždirbti pajamas ir tokiu būdu įvykdyti prievolę kreditoriui - atsiskaityti už patalpų nuomą. Tačiau neadekvatumui argumentuoti panaudota sąlyga, kad tai sutarties pažeidimas ir skolininko padėties apsunkinimas - šioje situacijoje visai netinkama. Teisiškai panaudotas prievolės vykdymo sustabdymas tuo pat metu negali būti ir sutarties pažeidimas. Sutarties pažeidimu jis gali būti pripažįstamas tik konstatavus priemonės neadekvatumą, skolininko savignyos ribų peržengimą. Tad šiuo atveju teismui galimai pakako konstatuoti, kad skolininko veiksmai neatitiko prievolės vykdymo sustabdymo institutui keliamų sąlygų, tai nebuvo prievolės vykdymo sustabdymas.

Kitas plačiai analizuojamas teismų praktikoje teisinis principas – šalių *bendradarbiavimas*. Teismai vieningai pasisako, kad įstatymas – CK 6.38, 6.200 straipsniai – įpareigoja kiekvieną sutarties šalį atlikti savo pareigas kuo ekonomiškiau, bendradarbiauti su kita šalimi. Kasacinio teismo praktikoje pažymėta, kad *pareigą bendradarbiauti ir savo teises įgyvendinti sąžiningai turi abi sutarties šalys, todėl jos abi turi veikti aktyviai ir atlikti protingumo kriterijų atitinkančius veiksmus, esančius tinkamo šalių bendradarbiavimo prielaida* (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. balandžio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-189/2012; kt.). Konkrečioje situacijoje - krovinių ekspedijavimo sutarties vykdymo metu - teismas vertino užsakovo elgesį kaip pasyvų, nebendradarbiaujantį, nes jis nesiėmė jokių priemonių, kad vykdyti ekspeditoriui sutartį nebūtų sunkiau ir tokio savo neveikimo nepagrindė konkrečiomis pateisinančiomis priežastimis (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. birželio 5 d. nutartis byloje Nr. 3K-3-373-687/2015).

Pažymėtina, kad teismų praktikoje pasitaiko ir deklaratyvių nuorodų motyvacinėje dalyje į bendradarbiavimo ir kooperavimosi principus, tačiau neatitikimas ar atitikimas šiems principams stokoja argumentacijos. Susidaro įspūdis, kad teismas duoda nuorodas į keletą teisinių principų, nedarydamas didelės atskirties arba nesusiekindamas poreikio pagrįsti neatitikties atvejus konkrečiais faktais ir argumentais. Kaip pavyzdys Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. kovo 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-233/2010, kurioje labai aiškiai pasisakoma, kad CK 6.38 ir 6.200 straipsniuose apibrėžti bendrieji prievolių, įskaitant sutartines prievoles, vykdymo principai, įtvirtinantys pareigą prievoles vykdyti sąžiningai, tinkamai bei nustatytais terminais pagal įstatymų ar sutarties nurodymus, *pareigą savo prievoles atlikti kuo ekonomiškiau, visapusiškai kooperuojantis su kita prievolės šalimi*. Tačiau argumentacijoje pritrūksta konkretaus kooperavimosi ir bendradarbiavimo principo pažeidimų įrodymų, nes visa motyvacija sukasi apie sutarties konkrečios rašytinės sąlygos pažeidimą: „visiškai sustabdydamas savo mokėjimo prievolę pagal ginčo sąskaitą, atsakovas tokia teise naudojosi nepagrįstai, nesąžiningai, ignoruodamas bendradarbiavimo ir kooperavimosi principus vykdant sutartines prievoles, o tuo pačiu pažeisdamas CK 6.58 straipsnio 7 dalies, 6.207 straipsnio 3 dalies ir 6.314 straipsnio 4 dalies nuostatas“. Teismo argumentacijoje taip ir nerandame, koks konkretus sutarties šalies veiksmas pažeidė bendradarbiavimo principą. Autorei kyla klausimas, ar būtų teisinga konstatuoti bendradarbiavimo principo pažeidimą esant bet kokiam vienašaliam sutartinės nuostatos pažeidimui?

Paskutinis iš aptariamųjų šioje darbo dalyje bendrųjų teisės principų – *sąžiningumas*. Teismų praktika šiuo aspektu išsami ir išplėtotą. *Sutartinių teisinių santykių dalyvių tarpusavio veiksmai ir prievolių vykdymas turi būti grindžiami sąžiningu elgesiu ir garbinga dalykine praktika* (Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. kovo 24 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2A-233/2010). Šalies nesąžiningumas dažnu atveju pripažįstamas, esant i) prieštarinčiai besikaitaliojančiai, svyruojančiai komunikacijai tarp šalių sutarties vykdymo metu arba aiškinant aplinkybes teisme; ii) įrodymų trūkumas, kad buvo dedamos maksimalios pastangos dėl sutarties vykdymo metu kilusių trikdžių pašalinimo ar aplinkybių išsiaiškinimo; iii) nenuoseklus elgesys prievolės vykdymo metu, neatitinkantis protingumo kriterijų ir neadekvatūs situacijai reikalavimai kitai šaliai; iv) netinkamas nuo savęs priklausančių veiksmų atlikimas, apsunkinantys kitai šaliai situaciją tinkamai įvykdyti pareigas. Kaip iliustraciją galime pateikti tokius teismų praktikos pavyzdžius:

1) Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. kovo 24 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 2A-233/2010 teismas pasisakė, kad dažnu atveju prieštaringa, besikaitaliojanti, svyruojanti

vienos iš sutarčių šalių pozicija komunikuojant dėl sutarties vykdymo aplinkybių, leidžia teismui abejoti šalies sąžiningu elgesiu iškilus sutartinių prievolių tinkamo vykdymo problemoms. *Šalies nesąžiningumo įrodymus sustiprina ir tai, kad šalis nedėjo maksimalių pastangų tam, kad ginčytini klausimai būtų išspręsti konstruktyviai, nesiėmė priemonių išsaugoti sutartinius santykius*, nors jų nutrūkimą lėmė teisėto pagrindo neturėję pačio kreditoriaus veiksmai (neveikimas);

2) Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. gruodžio 5 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 2A-1382/2014 teismas pripažino generalinio rangovo nesąžiningą elgesį subrangovo atžvilgiu, nes subrangovui teisėtai sustabdžius savo prievolės – rangos darbų – vykdymą ir pareikalavus iš generalinio rangovo atsiskaityti pagal sutarties sąlygas, generalinis rangovas neteisėtai nutraukė sutartį, kvalifikuodamas sutarties pažeidimą iš subrangovo pusės. Teismas, ištyręs faktines aplinkybes, nustatė, kad generalinis rangovas neketino nutraukti sutarties iki tol, kol darbus atlikęs ir pridavęs subrangovas nepareikalavo už juos apmokėti. Akivaizdu, kad šioje situacijoje sutarties nutraukimas neatitiko ir paties generalinio rangovo interesų, protingumo ir sąžiningumo reikalavimų, nes šaltu metų laiku tęsti visų statybos darbų atlikimą vis tiek nebuvo galimybės, kaip kad nebuvo galimybės ir nedelsiant pakeisti ieškovą kitu (kitais) subrangovu (subrangovais), tai dar labiau galėjo nutolinti galutinį darbų atlikimo terminą;

3) Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. sausio 17 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. e2A-31-933/2023 teismas konstatavo užsakovo nesąžiningumą, nes dėl paties užsakovo kaltės - laiku nepateiktų patvirtinimų dėl darbų kokybės atitikties sutarčiai, rangovas negalėjo įvykdyti savo prievolės - pateikti užsakovui garantinio laikotarpio draudimo. Teismas konstatavo, kad užsakovo naudojama savigyna – atsiskaitymo sulaikymas - prieštarauja CK 1.5 straipsnyje įtvirtintiems protingumo ir sąžiningumo principams, pažeidžianti šalių interesų pusiausvyrą, todėl pritaikyta nepagrįstai.

Tačiau atkreiptinas dėmesys, kad teismai individualiai ir visapusiškai vertina faktines aplinkybes ir pagrįstai ne visais atvejais kreditoriaus kintamą elgesį vertina kaip nesąžiningumą. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. spalio 8 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K-3-413/2009 teismas taikliai pažymi, kad aplinkybė, jog atsakovai, pasinaudoję vienu iš civilinių teisių gynybos būdų (prievolės vykdymo sustabdymu), vėliau jį pakeitė kitu (pareiškė ieškinį teisme dėl žalos atlyginimo), savaime nereiškia jų veiksmų neteisėtumo, nes jie tik pasinaudojo įstatymuose nustatyta teise pasirinkti teisių gynybos būdą (CK 1.137 straipsnio 1 dalis), tuo tarpu, minėta, atsakovų nesąžiningumo šioje byloje nenustatyta.

Apibendrinant galime konstatuoti, kad aukštesnės instancijos teismų praktika taikant ir aiškinant teisinių principų taikymą vertinant prievolių vykdymo sustabdymo priemonės teisinius pagrindus ir kriterijus nėra vieninga. Dažnu atveju teismai nepateikia išsamios argumentacijos savo vertinimui pagrįsti. Konstatuojame, kad kiekvienas prievolės vykdymo stabdymo ginčas labai individualus, tad ypatingai svarbu formuoti išsamias ir motyvuotas teisinių principų taikymo taisykles.

### **1.1.3. Prievolės privalomumas**

Prisimenant faktą, kad į prievolinius santykius šalys įžengia laisva valia ir tai yra pagrindas teisiniam santykiui atsirasti, natūraliai kyla klausimas, kiek tokia prievolė yra saistanti šalis? Gal laisvai apsisprendusi sudaryti sutartį šalis turi tokią pat laisvę ir savo prievolių atsisakyti? Autorė pritaria Lauryno Didžiulio pozicijai dėl sutarties šalių privalomumo būti lojaliems laisva valia sudarytai sutarčiai. Mokslininkas teigia, kad daugeliui sutarčių yra būdingas rezultatyvus ir neretai glaudus santykių pobūdis, t.y. šalys, sudarydamos sutartį, ketina ją vykdyti ir tikisi to paties iš kitos šalies, viliasi gauti iš sutarties teisėtos naudos, pasitiki viena kita. Visa tai savo ruožtu suponuoja pareigą tinkamai vykdyti sutartį, laikytis prisiimtų įsipareigojimų. Tinkamo prievolės vykdymo imperatyvas randamas ne tik prievolių teisėje, jis kyla iš pačių bendriausių civilinės teisės nuostatų. Antai CK 1.137 str. 2 d. įpareigoja civilinės teisės subjektus, kad jie, įgyvendindami savo teises bei vykdydami pareigas, laikytųsi įstatymų, gerbtų bendro gyvenimo taisykles ir geros moralės principus bei veiktų sąžiningai, laikytųsi protingumo ir teisingumo principų. CK 6.38 str. ir 6.200 str. numato, kad prievolės turi būti vykdomos sąžiningai, tinkamai bei nustatytais terminais pagal įstatymų ar sutarties nurodymus, o kai tokių nurodymų nėra, - vadovaujantis protingumo kriterijais; kiekviena šalis turi atlikti savo pareigas kuo ekonomiškiau ir vykdydama prievolę bendradarbiauti su kita šalimi (šalių pareiga kooperuotis). Šie prievolės vykdymo kanonai taikomi visoms be išimties sutartims. Atsižvelgiant į minėtas nuostatas, taip pat į CK 6.189 str. įtvirtintą prievolės privalomumo principą (*pacta sunt servanda*), galima daryti apibendrinančią išvadą, jog sutarties šalims civilinė teisė formuluoja bendro pobūdžio pareigą būti lojalioms sutartimi prisiimtiems įsipareigojimams, kurios privalu laikytis sutarties vykdymo metu, t.y. einamuoju momentu. Vadovaujantis CK 6.196 straipsniu, ši pareiga yra numanoma sąlyga (angl. implied term), todėl egzistuoja visose be išimties sutartyse, nesvarbu ar šalys ją numatė sutarties tekste, ar ne. Vadinasi, asmuo sudarydamas sutartį kartu įsipareigoja būti lojalus sutarties vykdymui. Kaip kitų sutartinių pareigų, taip ir lojalumo sutartiniam įsipareigojimams pareigos

pažeidimas yra neteisėtas aktas. Draudimas pažeisti šią pareigą specialiai išskirtas CK 6.59 str. Šis neteisėtas aktas paprastai vadinamas sutarties atsižadėjimu (angl. repudiation of contract). (Didžiulis, 2007).

Pilnai pritariame aiškinimui ir apibendrinami užfiksuojame, kad teisėtai sudaryta ir galiojanti sutartis jos šalims turi įstatymo galią (CK 6.189 straipsnio 1 dalis). Vienašališkai atsisakyti vykdyti prievolę arba pakeisti jos vykdymo sąlygas yra draudžiama, išskyrus įstatymo ar sutarties numatytus atvejus (CK 6.59 straipsnis). Prievolės privalomumą sutarčių teisėje išreiškia principas *pacta sunt servanda*. (Mikelėnas, 2002, p. 198).

Teisės teorijos nuostatos nekelia klausimų dėl prievolių privalomumo sutarties šalims. Tačiau sutarties vykdymo metu susiduriama su įvairiomis situacijomis, kurios gali įtakoti šalių galimybes ir ketinimus vykdyti prievoles. Kaip doktrina siūlo spręsti tokias situacijas, kam skirti prioritetą - sutarties vykdymui ar nutraukimui? Praktiniu ir ekonominiu aspektu šalims dažniausiai yra naudingiau išsaugoti sutartį. M.J. Bonell savo darbe teigia, kad yra pripažįstama, jog nepaisant sunkumų, kurie gali iškilti vykdant sutartį, paprastai sutarties šalys yra suinteresuotos išsaugoti sutartinius santykius, negu kad nutraukti sutartį ir ieškoti rinkoje alternatyvių prekių ar paslaugų. (Bonell, 1994, p.1137).

Atsidūrus tokioje situacijoje, kai sutartis gali būti arba įvykdyta, arba nutraukta, *favor contractus* principas apsprendžia, kad prioritetą turėtų būti skiriamas sutarties įvykdymui. *Favor contractus* į sutarčių teisės principus įtrauktas tiek kaip būtina sąlyga sudarant sutartį, tiek kaip galimybė ištaisyti trūkumus, kurie gali lemti sutarties nutraukimą. Stasys Drazdauskas savo disertacijoje išskyrė tris pagrindines sutarčių teisės sritis, kurias galima įvardinti kaip *favor contractus* principo elementus: - pirma, tai sutarties sudarymo institutas, kur principas reikalauja gerbti šalių valią dėl sutarties sudarymo ir vengti atvejų, kai formalūs ir neesminiai dalykai kliudytų sutarties sudarymui; - antra, sutarties negaliojimo institutas, kur principas siekia kiek įmanoma apriboti galimybę neigti sutarties galiojimą, kai vienai iš sutarties šalių tai tampa naudinga; - trečia, sutarties vykdymo institutas, kur siekiama sutarties išsaugojimo nepaisant sunkumų, kurie gali kilti dėl pasikeitusių aplinkybių ar dėl vienos iš šalių įvykdyto sutarties pažeidimo (Drazdauskas, 2007).

Teismų praktika taip pat nuosekliai pasisako už pastangas išsaugoti sutartinius santykius. Nors sutarties šalims paliekama dispozityvi teisė pasirinkti jiems tinkamas civilinių teisių gynybos priemones, kasacinio teismo praktikoje, sprendžiant sutarties nutraukimo klausimus, taikomas *favor contractus* (sutarties naudai) principas, įpareigojantis pirmenybę teikti sutarties išsaugojimui, o ne jos nutraukimui. Taigi ir tuomet, kai byloje bus reiškiamas reikalavimas pakeisti sutartį, teismas prioritetą turėtų teikti sutarties išsaugojimui ir tik nustatęs, kad jo taikyti konkrečiu atveju neįmanoma arba

neteisinga, galėtų pasinaudoti jam suteikta diskrecijos teise ir sutartį nutraukti (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gegužės 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-265/2011; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. balandžio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-157/2010; 2010 m. vasario 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-14/2010; 2009 m. birželio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-287/2009) (Sagatys, 2013, p. 870).

Apibendrinami galime konstatuoti, kad CK 6.189 straipsnio nuostata, jog teisėtai sudaryta ir galiojanti sutartis jos šalims turi įstatymo galią (*pacta sunt servanda*) bei sutarties vykdymo metu kylantiems trikdžiams spręsti taikomas sutarties naudai (*favor contractus*) principas labai tinkamai sudėlioja pagrindus prievolių vykdymo sustabdymo instituto taikymui. Šis savigynos būdas pirmiausia yra skirtas priversti kitą šalį įvykdyti savo sutartines prievoles, t.y. kreditorius stengiasi išsaugoti sutartį maksimaliai kiek įmanoma pasinaudodamas įstatymo suteikiama galimybe sumažinti savo nuostolius. Tad tinkamas šio būdo pritaikymas prisideda prie sutartimi kuriamos ekonominės gerovės ir visuomeninių teisinių santykių išsaugojimo pačiu efektyviausiu būdu – šalims aiškinantis santykius tarpusavyje, neįtraukiant teisminių institucijų. Tai galimybė efektyviai, racionaliai ir ekonomiškai išspręsti laikinus sutarties vykdymo trikdžius ir rasti šalims konstruktyvius ir labiausiai prieinamus sprendimus. Žodis sustabdymas pats iš savęs reiškia laikinumą, terminuotai laiko atžvilgiu vykstantį veiksmą. Kreditorius renkasi šį teisių gynimo būdą siekdamas keletą tikslų:

*pirma*, siekdamas išsaugoti sutartinius santykius ir suteikti skolininkui galimybę ištaisyti savo prievolės vykdymo trūkumus,

*antra*, siekdamas išvengti arba minimizuoti nuostolius, kuriuos gali sukelti skolininko prievolės neįvykdymas,

*trečia*, siekdamas maksimaliai bendradarbiauti su skolininku ir išvengti sutarties nutraukimo kaip *ultra ratio* priemonės panaudojimo.

Tolimesnėje darbo dalyje nuosekliai išgryninsime konkrečias įstatymo normas, skirtas prievolių vykdymo sustabdymo instituto taikymui. Atsižvelgdami į civilinio kodekso sistemiškumą detalizuosime aktualias teisės normas *expressis verbis* įtvirtintas tiek bendrosiose civilinio kodekso dalyse, tiek ir konkrečioms santykiams skirtuose specialiuosiuose straipsniuose.

## **1.2. Prievolių vykdymo sustabdymo nacionalinis teisinis reglamentavimas**

Kaip buvome konstatavę anksčiau, prievolių vykdymo sustabdymas, tai vienas iš Civiliniame kodekse įtvirtintų civilinių teisių gynimo būdų – *savigyna*. Civilinės teisės

normos, reglamentuojančios savigynos naudojimą išdėstytos CK 1.139 straipsnyje. Panaudoti savigyną leidžiama tik Civilinio kodekso numatytais atvejais, o savigynos būdai ir priemonės turi atitikti teisės pažeidimo pobūdį ir kiekvienu konkrečiu atveju neperžengti savigynos ribų. Naudojant savigyną, būtina gerbti žmogaus teises ir laisves bei laikytis įstatymų reikalavimų. Specialiosios normos dėl savigynos panaudojimo prievoliniuose santykiuose nurodomos Civilinio kodekso šeštoje knygoje. CK 6.253 straipsnio 8 dalyje detalizuojama, kad savigyna – tai asmens veiksmai, kuriais jis teisėtai priverstinai įgyvendina savo teisę, kai neįmanoma laiku gauti kompetentingų valstybės institucijų pagalbos, o nesiėmus savigynos priemonių teisės įgyvendinimas taptų negalimas arba iš esmės pasunkėtų. Tačiau asmuo, panaudojęs savigyną neteisėtai ar be pakankamo pagrindo, privalo atlyginti padarytą žalą.

*Bendrieji teisės principai*, reikšmingi prievolių vykdymo sustabdymo teisėtumo pagrindams ir kriterijams kvalifikuoti pateikiami CK 1.5 straipsnyje, taip pat šeštojoje knygoje prie bendrųjų prievolių vykdymo principų 6.38 straipsnyje ir siauresnei prievolių rūšiai - sutartims prie jų vykdymui taikomų principų 6.200 straipsnyje. Apie principus – kaip prievolių vykdymo sustabdymo pagrindus plačiau buvo pasisakyta šio darbo 1.1.2 dalyje.

*Prievolių vykdymo sustabdymo teisėtumo sąlygos ir kriterijai* detalizuojami CK 6.46 ir 6.58 straipsniuose, reglamentuojančiuose bendrąsias teisės normas visoms prievolių rūšims. CK 6.46 straipsnyje numatomas baigtinis sąrašas atvejų, kai prievolės šalis - skolininkas gali pasinaudoti prievolių vykdymo sustabdymo institutu. Šiame straipsnyje yra pateikiamos dvi pozityviosios sąlygos, suteikiančios teisę šaliai pasinaudoti savigyna:

- kai skolininkas turi pakankamą ir protingą pagrindą abejoti, ar asmuo, kuriam turi būti įvykdyta prievolė, turi teisę priimti jos įvykdymą (pakanka, kad skolininkas turėtų tik pareigą prievolėje),
- kai kreditorius nevykdo savo priešpriešinės pareigos, jeigu skolininko ir kreditoriaus priešpriešinės pareigos susijusios taip, kad galima pateisinti prievolės vykdymo sustabdymą (reikalavimas turėti abišales pareigas, kai skolininkas tuo pat metu yra ir kreditorius kitai prievolės šaliai).

CK 6.46 straipsnyje yra pateikiama ir negatyvioji norma apibrėžianti sąlygas, kada skolininkas negali pasinaudoti prievolės vykdymo sustabdymu:

- kai kreditorius savo pareigos negali įvykdyti dėl paties skolininko kaltės,
- kai kreditorius savo pareigos negali įvykdyti dėl nuo jo nepriklausančių aplinkybių.

CK 6.58 straipsnyje detalizuoti kriterijai aktualūs aplinkybėms, kai prievolės šalis siekia pasinaudoti savigyna CK 6.46 straipsnio 2 dalyje numatytu atveju – kitos šalies

priešpriešinės prievolės neįvykdymu. Straipsnyje taip pat išdėstyti negatyvūs ir pozityvūs kriterijai. Pastariesiems priskirtini šie:

- prievolės šalis turi teisę sustabdyti priešpriešinį savo prievolės vykdymą arba atsisakyti ją vykdyti, jei:

- i) kita šalis prievolės nevykdo,
- ii) arba yra aišku, kad kita šalis nustatytu terminu prievolės neįvykdys,
- iii) prievolės įvykdymas yra priešpriešinis,
- iv) kita prievolės šalis turi pirma atlikti veiksmus prievolei įvykdyti.

- jeigu viena prievolės šalis įvykdo prievolę, nelaukdama kol ją įvykdys pirma tai padaryti privalanti šalis, tai ši šalis privalo savo prievolę įvykdyti,

- jeigu sutartinę prievolę viena jos šalis įvykdė nevisiškai, kita prievolės šalis turi teisę sustabdyti priešpriešinį savo prievolės vykdymą arba atsisakyti ją įvykdyti tiek, kiek prievolės neįvykdė šalis, privalėjusi ją įvykdyti pirma,

- teise sustabdyti prievolės vykdymą šalys privalo naudotis sąžiningai ir protingai.

Negatyviosios sąlygos apriboja prievolės šalies teisę sustabdyti savo prievolės vykdymą, jei kita prievolės šalis i) pateikė adekvatų savo prievolės įvykdymo užtikrinimą ir tai nepagrįstai neužvilkins prievolės įvykdymo, ii) negali savo pareigos įvykdyti ne dėl nuo jos priklausančių aplinkybių, iii) negali pareigos įvykdyti dėl priešingos šalies kaltės. Teise sustabdyti prievolės vykdymą šalys privalo naudotis sąžiningai ir protingai ir ne ilgiau kaip iki kitos šalies prievolės įvykdymo arba adekvataus prievolės įvykdymo užtikrinimo pateikimo.

Prievolių vykdymo sustabdymo teisės normos pateikiamos ir CK šeštosios knygos XVII skyriuje prie *sutarčių neįvykdymo teisinių pasekmių ir XVIII skyriuje prie sutarčių pabaigos nuostatų*. Šios normos – tai specialiosios teisės normos, taikomos sutartiniais prievoliniams santykiams. Jos skirtos sukonkretinti ir plėtoti bendrąsias normas, nurodytas 6.46 ir 6.58 straipsniuose. Šių skyrių 6.205, 6.207, 6.208 ir 6.220 straipsniai detalizuoja:

- 1) sutarties neįvykdymo ar netinkamo vykdymo atvejus, prie kurių priskiriamas ir bet kokios iš sutarties atsiradusios prievolės neįvykdymas, įskaitant netinkamą įvykdymą ir įvykdymo termino praleidimą (CK 6.205 straipsnis),

- 2) jeigu šalys turi įvykdyti sutartį tuo pačiu metu, tai bet kuri iš jų turi teisę sustabdyti sutarties vykdymą tol, kol kita šalis nepradės jos vykdyti, arba jei šalys savo prievolės turi įvykdyti viena paskui kitą, tai turinti sutartį įvykdyti vėliau šalis gali sustabdyti vykdymą tol, kol kita šalis neįvykdo savo prievolių (CK 6.207 straipsnis),

- 3) sutarties įvykdymo trūkumų pašalinimą ir teisę šaliai sustabdyti savo prievolių įvykdymą tol, kol kita šalis pašalina įvykdymo trūkumus (CK 6.208 straipsnio 4 dalis),

4) šalis, kuri atsižvelgdama į aplinkybes tikisi, kad kita šalis gali iš esmės pažeisti sutartį, turi teisę iš pastarosios šalies pareikalausti patvirtinti, kad ši sutartį įvykdys tinkamai. Šalis gali sustabdyti savo sutartinių prievolių vykdymą tol, kol kita sutarties šalis patvirtina, kad ji sutartį tikrai įvykdys tinkamai (CK 6.220 straipsnio 1 dalis).

Vertinant ir kvalifikuojant konkrečius prievolių vykdymo sustabdymo atvejus aktualios ir specialiosios Civilinio kodekso normos, taikomos *skirtingų rūšių sutartims: 6.314 straipsnio 2 ir 3 dalys* (Pirkimas – pardavimas), *6.656 straipsnis* (Ranga), *6.786 straipsnio 2 dalis* (Komisas), *6.813 straipsnis* (Vežimas). Šios teisės normos reglamentuoja darbo rezultato, prekės, krovinio, daikto, priklausančio kitai prievolės šaliai, sulaikymo teisę. Šiuo atveju koreliuoja daiktinė teisė (daikto sulaikymo teisė) ir prievolių teisė (prievolės perduoti daiktą) teisė. Iš prievolių teisės pusės, daiktas šiuo atveju yra tik prievolės objektu. Detaliau dėl daikto sulaikymo ir prievolių vykdymo sulaikymo institutų skirtumų ir panašumų nepasisakysime dėl darbo apimties apribojimų.

Kasacinio teismo praktika aiškina ir apibendrina prievolių vykdymo sustabdymo, kaip savigynos formos, teisėto panaudojimo sąlygas taip: 1) sutarties šalių prievolės turi būti priešpriešinės; 2) prievolės turi būti vykdomos vienu metu arba viena po kitos; 3) prievolės neįvykdo (netinkamai įvykdo) bet kuri šalis, kai prievolės vykdomos vienu metu, arba pirmiau prievolę turinti įvykdyti šalis, kai prievolės vykdomos viena po kitos; 4) dėl prievolės neįvykdymo nėra kitos šalies kaltės, taip pat nėra kitų nuo prievolės neįvykdžiusios šalies nepriklausančių aplinkybių; 5) prievolės neįvykdžiusi šalis nepateikė adekvataus savo prievolės įvykdymo užtikrinimo; 6) prievolės vykdymo sustabdymas panaudotas protingai ir sąžiningai, neperžengiant savigynos ribų (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. spalio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-413/2009).

Ar teismų praktika išsami, ar nuosekli analizuosime šio darbo antroje dalyje, kur detaliau aptarsime kiekvieno kriterijaus taikymą praktikoje ir taikymo metu kylančias problemas.

### **1.3. Prievolių vykdymo sustabdymas *soft law* šaltiniuose**

Lietuvos sutarčių teisė yra ypatinga teisinė sistema kitų Vakarų Europos šalių atžvilgiu tuo aspektu, kad esminiai sutarčių teisės aktai yra sukurti recepcijos būdu. Todėl *soft law* instrumentų taikymas ir aiškinimas reikalingas siekiant tinkamai taikyti nacionalinius teisės aktus, kurie atspindėtų įstatymo leidėjo valią bei besikeičiančius visuomenės poreikius (Ambrasienė, 2013, p. 21). Į *soft law* šaltinius galime žvelgti per teisinės doktrinos prizmę – tai suderinti teisės mokslininkų, pripažintų savo srityje, darbai, apibendrinta nuomonė.

Tai puikus šaltinis lyginant nacionalinių teisės aktų nuostatų atitiktį ir teismų praktikos atitiktį neprivalomiems, bet pagrindus teisės suvienodinimui klojantiems principams.

Sutarčių teisės harmonizavimui aktualūs trys pagrindiniai dokumentai: UNIDROIT - tarptautinių komercinių sutarčių principai veikiantys tarptautiniu lygmeniu ir tik komercinėms sutartims, PECL - Europos sutarčių teisės principai veikiantys Europos Sąjungoje ir visoms sutartims, DCFR - bendra Europos sutarčių teisės principų sistema, veikianti kaip Europos Sąjungos teisės vienodinimo priemonė. Šie šaltiniai yra Europos teisės mokslininkų konsensuso, parengto remiantis išsamiais lyginamaisiais moksliniais tyrimais, rezultatas, kuris pripažįstamas viena iš priimtinausių priemonių, galinčių pasiūlyti nacionaliniams teismams legitimumą, nešališkus ir įtikinančius įvairių problemų sprendimo variantus, užtikrinti teisinių idėjų pliuralizmą ir socialinio teisingumo įgyvendinimą nacionaliniu ir Europos Sąjungos lygiu (Ambrasienė, 2013, p. 16).

Analizuosime šių dokumentų nuostatas, kvalifikuojančias prievolių ir sutarčių vykdymo sustabdymo teisinius pagrindus ir kriterijus.

Pirma, į ką norisi atkreipti dėmesį - tai teisinių principų reikšmė *soft law* šaltiniuose. Kaip visų sutartinių santykių stuburas, pamatinės vertybės, kurių šalys negali ignoruoti įvardijama laisva šalių valia sudaryti sutartį ir susitarti dėl sąlygų (angl. freedom of contract), sudarius sutartį ji šalims turi įstatymo galią (binding character of contract, pacta sunt servanda), o ikisutartiniuose ir sutarties vykdymo santykiuose šalys privalo vadovautis geros valios, sąžiningumo (good faith ir fair dealing) ir pareigos bendradarbiauti (duty to cooperate) principais (PECL 1:102, 1:201, 1:202 straipsniai, UNIDROIT 1.1, 1.3, 1.7, 5.1.3 straipsniai, DCFR ). Sutartis turi būti vykdoma tol, kol tai įmanoma ir neatsižvelgiant į tai, kokią naštą tai gali užkrauti vykdančiajai šaliai. Kitais žodžiais tariant, net jei šalis patiria didelių nuostolių, o ne tikėtino pelno arba įvykdymas tai šaliai tapo beprasmis, sutarties sąlygų vis tiek turi būti laikomasi, nebent šalys susitartų kitaip (UNIDROIT 6.2.1 str. komentaras). DCFR dar plačiau pasisako teisinių principų aspektu, juos suskirstydamas į keturias pagrindines grupes: laisvė (freedom), saugumas (security), teisingumas (justice) ir efektyvumas (efficiency). Konkrečiai prievolių vykdymo sustabdymo institutui DCFR priskiria 27 (sutarties saugumas), 41 (teisingumas) ir 61 (efektyvumas) principų komentarus.

Dėl *favor contractus* koreliacijos su kreditoriaus teisėmis į gynybą, DCFR komentuoja kad yra įvairių kreditoriaus teisių gynimo priemonių, skirtų apsaugoti kreditorių sutartinėje prievolėje: prievolės vykdymo sustabdymas, kainos sumažinimas, sutarties nutraukimas ir nuostolių atlyginimas. Kreditorius, susidūręs su prievolės neįvykdymu, kuris nėra pateisinamas, paprastai gali pasinaudoti bet kuria iš šių teisių gynimo priemonių ir gali

taikyti daugiau nei vieną teisių gynimo priemonę, jeigu vienos nepakanka. Jeigu prievolės neįvykdymas yra pateisinamas dėl negalimumo, kreditorius negali reikalauti įvykdyti prievolės ar reikalauti nuostolių atlyginimo, tačiau gali pasinaudoti kitomis teisių gynimo priemonėmis. DCFR numatyta nutraukimo priemonė yra galinga teisių gynimo priemonė, kuri padidina kreditoriaus, susidūrusio su esminiu skolininko prievolės neįvykdymu, sutartinį saugumą. Kreditorius žino, kad jeigu laukiamas priešpriešinį įvykdymas nebus įvykdytas, galima pasitraukti iš santykių ir gauti tai, ko norima, kitur. Tačiau galingas teisių gynimo priemonės pobūdis taip pat kelia grėsmę skolininko sutartiniam saugumui ir, bent jau potencialiai, prieštarauja idėjai išlaikyti sutartinius santykius, kai tik įmanoma. Nutraukus sutartį skolininkas dažnai patirs nuostolių (pavyzdžiui, iššvaistytos išlaidos, patirtos rengiantis vykdyti sutartį, arba nuostoliai, atsiradę dėl rinkos pokyčių). Kreditorius neturėtų turėti teisės remtis tam tikru nežymiu skolininko nevykdymu arba nevykdymu, kurį galima lengvai ištaisyti, kaip sutarties nutraukimo pateisinimu. Todėl nutraukimą reglamentuojančiomis taisyklėmis nutraukimas ribojamas tik tais atvejais, kai dėl neįvykdytos prievolės labai nukentės kreditoriaus interesai, paliekant šalims galimybę susitarti dėl nutraukimo kitomis aplinkybėmis. Apibendrinant galime konstatuoti, kad sutarties nutraukimas kaip *ultima ratio* priemonė turėtų būti naudojamas išimtiniais atvejais, kai nebėra galimybės išsaugoti sutartinių santykių.

Dėl teisingumo, abiejų sutarties šalių nediskriminavimo, DCFR detalizuoja, kad dauguma sutarčių ir sutartinių prievolių taisyklių numato, kad įstatymas turėtų šalis traktuoti vienodai, išskyrus atvejus, kai yra rimta priežastis, dėl kurios būtų priešingai. Didelė teisingumo lygybės (angl. treating like alike) išimtis yra ta, kad pasitaiko situacijų, kai šalys nėra traktuojamos vienodai. Kai abi šalys turi įsipareigojimų pagal sutartį, tai, kas galioja vienai šaliai, galioja ir kitai šaliai. Ši idėja - kartais vadinama sutartinių santykių abipusiškumo principu - pasireiškia, pavyzdžiui, taisyklėje dėl abipusių prievolių vykdymo eiliškumo: jei nėra priešingų nuostatų ar nuorodų, viena šalis neprivalo įvykdyti prievolės anksčiau už kitą šalį, prievolės vykdomos vienu metu. Ji taip pat pasireiškia taisyklėse dėl prievolės vykdymo sustabdymo, kol kita šalis neįvykdys prievolės, ir taisyklėse, leidžiančiose vienai šaliai nutraukti santykius, jei kita šalis iš esmės nevykdo prievolės, nors pagrindinė šių taisyklių užduotis yra poreikis numatyti veiksmingas teisių gynimo priemones, kad būtų padidintas sutartinis saugumas.

Efektyvumo siekimo principu siekiama skatinti veiksmingumą, skatinant greitai reaguoti ir pareikšti reikalavimus ar imtis kitų veiksmų. Taisyklėmis dėl prievolės įvykdymo sustabdymo ir sutartinių santykių nutraukimo numanomo prievolės neįvykdymo atvejais siekiama skatinti efektyvumą/veiksmingumą, nes nereikalaujama, kad kreditorius

lauktų, kol prievolė iš tikrųjų bus neįvykdyta. Tokiu būdu išvengiant sutarties nutraukimo. Taip pat šiomis taisyklėmis skatinamas efektyvumas, nes išvengiama netoleruotino netinkamo sutarties įvykdymo laukimo.

DCFR mums pateikia prievolių vykdymo sustabdymo (angl. withholding performance) apibrėžimą, kuris teigia, kad tai toks teisių gynimo būdas, kai viena sutarties šalis gali atsisakyti tinkamai įvykdyti priešpriešinę prievolę tol, kol kita šalis pateiks pasiūlymą tinkamai įvykdyti prievolę arba šią prievolę įvykdys. Šis institutas numatytas III. – 3:401 straipsnyje. Tai yra *exceptio non adimpleti contractus* (neįvykdytos sutarties gynybos) idėjos materializavimas, suteikiantis teisę kreditoriui sustabdyti savo prievolės įvykdymą esant tokioms taisyklėms:

- priemonė galioja visoms dvišalėms prievolėms, ne tik sutartinėms. Nors DCFR komentare užsimenama, kad dažniausiai ji gali būti panaudota sinalagmatinių sutarčių atvejais, kai sutartis yra dvišalė ir jos šalys turi priešpriešinių pareigų;
- prievolės turi būti įvykdomos vienu metu arba viena paskui kitą,
- skolininkas negali ar neketina įvykdyti savo priešpriešinės prievolės,
- sustabdymas gali tęstis ne ilgiau kaip iki skolininko prievolės įvykdymo arba tinkamą prievolės įvykdymą užtikrinančios priemonės pateikimo kreditoriui,
- prievolė gali būti neįvykdyta arba kreditorius turi pagrįstų abejonių, kad skolininkas įvykdys prievolę suėjus terminui,
- kreditorius apie prievolės vykdymo sustabdymą turi informuoti skolininką ir atsako už visus skolininko nuostolius dėl netinkamos informavimo pareigos atlikimo,
- sulaikyti galima visos arba dalinės prievolės įvykdymą, jei tai pagrįsta atsižvelgiant į aplinkybes;
- nėra reikalavimo, kad prievolės nevykdymas būtų esminis sutarčiai, tačiau apeliuojama į šalių sąžiningumą ir priemonės pagrįstumą konkrečiai situacijai;
- kreditorius neturi teisės panaudoti prievolių vykdymo sustabdymo, jei skolininkas prievolės neįvykdo dėl kreditoriaus kaltės.

PECL atitinkamai 9:201 straipsnyje numato galimybę kreditoriui stabdyti savo prievolių įvykdymą, jei prievolės vykdytinos kartu arba viena po kitos, tuo laikotarpiu, kol skolininkas įvykdys tinkamai prievolę, šia teise kreditorius gali pasinaudoti tiek esant prievolės vykdymo pažeidimui, tiek numanomam pažeidimui. Priemone turi būti naudojamosi adekvačiai esančioms aplinkybėms (stabdoma visa arba dalis prievolės įvykdymo).

UNIDROIT dar mažiau detalizuoja prievolės vykdymo sustabdymą. 7.1.3 straipsnio komentaras teigia, kad šalys gali sustabdyti prievolių vykdymą, jei prievolės yra vykdytinos

vienu metu ir iki tol, kol kita šalis pasiūlys įvykdyti prievolę arba jei prievolės yra vykdytinos viena paskui kitą, tai antroji šalis gali sulaikyti savo prievolės vykdymą tol, kol pirmoji šalis įvykdys savo prievolę. Šiuo aspektu komentaras nukreipia į 6.1.4 straipsnį - vykdymo eiliškumas, kuriame autoriai atkreipia dėmesį kaip svarbu sutartyje tinkamai apsirašyti prievolių vykdymo eiliškumą, nes tai gali nulemti šalių galimybę pasinaudoti savo teisių gynimo priemonėmis, pvz. teisę sustabdyti savo prievolės vykdymą. UNIDROIT nerasime nuostatų kaip turi elgtis šalys, jei viena šalis tik dalinai įvykdo prievolę, tačiau šiuo atveju gelbėja principai - geros valios, bendradarbiavimo ir sąžiningumo- kreditorius turi taikyti konkrečiai situacijai adekvačias priemones.

Galime konstatuoti, kad CK atliepia *soft law* pagrindinius taikomus ir skatinamus prievolių vykdymo sustabdymo instituto principus. Esminių skirtumų nėra. DCFR reglamentavimas ir aiškinimas yra išsamiausias, tik reikia prisiminti, kad jis buvo parengtas vėliau nei Civilinio kodekso normos. Civilinis kodeksas harmonizuotas su UNIDROIT normomis. CK 6.207 straipsnis nuosekliai akceptuoja UNIDROIT 7.1.3 straipsnio nuostatas – perkelia jas į nacionalinę teisę. Norime atkreipti dėmesį į keletą nacionalinės teisės ir *soft law* šaltinių harmonizavimo svarbesnių aspektų:

1) kaip ir nacionalinėje teisėje, *soft law* šaltiniuose svarbus vaidmuo prievolių vykdymo sustabdymo instituto taikymui ir aiškinimui tenka teisiniams principams: geros valios, bendradarbiavimo ir sąžiningumo, *favor contractus*. Čia įstatymo leidėjas pakloja pagrindus teisminės praktikos vaidmeniui aiškinant ir vienodinant teisės taikymo taisykles;

2) atkreiptinas dėmesys, kad svarbūs akcentai sudedami ir šalių dispozityvumo principui. Kadangi prievolių vykdymo sustabdymo institutas taikomas esant šalių priešpriešinėms prievolėms, tad vieną didesnių akcentų *soft law* šaltiniai suteikia pačioms prievolės šalims, nurodydami jų pareigą susitarti dėl konkrečių taisyklių, pvz. nustatant sutartyse prievolių vykdymo eiliškumą. Atkreipiamas dėmesys, kad šis kriterijus gali būti lemiamas šio teisių gynimo būdo panaudojimo teisėtumui pagrįsti. CK normos tokio aiškaus įpareigojimo šalims nenustato, jis daugiau išplaukia iš teisminių ginčų sprendimo praktikos;

3) harmoningai tiek CK, tiek *soft law* šaltiniai nenustato reikalavimo, kad prievolės nevykdymas būtų esminis sutarčiai, dėmesys skiriamas šios teisių gynimo priemonės adekvatumo pažeidimui užtikrinimui;

4) ir esminis akcentas – prievolių vykdymo sustabdymo institutą *soft law*, kaip ir CK, traktuoja kaip sutarties šalies pažeistų teisių gynimo priemonę – savigyna, kuri gali būti taikoma tiek jau esant įvykusiam pažeidimui, tiek turint pagrįstą abejonių dėl kitos šalies sutartinių prievolių tinkamo įgyvendinimo ateityje.

Autorė, atlikdama detalesnę prievolių vykdymo sustabdymo priemonės panaudojimo teisinių kriterijų analizę, tolimesnėse darbo dalyse identifikuoja vieną reikšmingesnių CK normų nuokrypių nuo *soft law* šaltinių - taikant negatyvius kriterijus. Būtent šios savignos priemonės panaudojimo apribojimą, jei pažeidimas yra pasekmė veiksmų, nepriklausančių nuo sutarties šalies. Detaliau šiuo klausimu pasisakoma darbo 3.2 dalyje. *Soft law* šaltinių nuostatas lyginamuoju metodu analizuosime ir kitose darbo dalyse detaliau išgrynindami teisinių kriterijų taikymą praktikoje ir jų nuokrypius.

## **2. Prievolių vykdymo sustabdymo kriterijai**

Ankstesnėse dalyse aptarėme prievolių vykdymo sustabdymo instituto teisinius pagrindus. Nustatėme, kad nacionalinėje teisėje vadovaujamės Civilinio kodekso konkrečiomis normomis, teisiniais principais ir *soft law* šaltinių UNIDROIT, PECL, DCFR nuostatomis bei komentarais, padedančiais tinkamai suprasti šio instituto paskirtį bei aiškinti teisės normas, harmonizuoti tarptautinę ir nacionalinę teisinę reglamentaciją ir teisminę praktiką.

Analizuosime kiekvieną Civilinio kodekso apibrėžtą prievolių vykdymo sustabdymo kriterijų. Darbo 2.1 – 2.3 dalyse aptarsime pozityvius kriterijus, įgalinančius šalis taikyti prievolių vykdymo sustabdymą kaip savignos priemonę, o 3.1 – 3.3 dalyse – negatyvius kriterijus, apsaugančius kitą šalį nuo šios priemonės taikymo esant konkrečioms aplinkybėms.

### **2.1. Pakankamas ir protingas pagrindas abejoti kreditoriaus reikalavimu**

CK 6.46 straipsnio 1 dalyje reglamentuojama, kad skolininkas turi teisę sustabdyti prievolės vykdymą, jeigu jis turi pakankamą ir protingą pagrindą abejoti, ar asmuo, kuriam turi būti įvykdyta prievolė, turi teisę priimti jos įvykdymą, ir skolininko reikalavimu šis asmuo nepateikia reikiamų reikalavimo teisės buvimo įrodymų. Skolininko teisei atsirasti reikalingos abi sąlygos. *Pirma*, turi būti pakankamas ir protingas pagrindas abejoti, ar asmuo tikrai yra kreditorius, jo atstovas ar kreditoriaus paskirtas asmuo. *Antra*, teisė sustabdyti prievolės vykdymą atsiranda, kai skolininkas, suabejojęs asmens teise priimti įvykdymą, pareikalauja pateikti atitinkamus savo teisės įrodymus, bet tokie įrodymai nepateikiami, arba nors ir pateikti, teisės priimti prievolės įvykdymą nepatvirtina. Tačiau ir šiuo atveju skolininkas privalo elgtis sąžiningai - sustabdęs prievolės vykdymą, jis

privalo imtis visų jam prieinamų priemonių, kad būtų nustatytas asmuo, turintis teisę priimti prievolės įvykdymą, o ne pasyviai laukti (Mikelėnas, 2003, p. 79). Konkrečios situacijos, kai ši CK sąlyga gali būti aktuali, dažniausiai pasireiškia kreditorinio reikalavimo perleidimo atveju ir/arba ginčijamo kreditorinio reikalavimo atveju.

*Soft law* šaltiniuose taip pat yra numatyta galimybė skolininkui įsitikinti kreditoriaus reikalavimo teisės pagrįstumu ir pritaikyti prievolių vykdymo sustabdymą, kol vyksta aplinkybių aiškinimasis (UNIDROIT 9.1.12 straipsnis, PECL 11:303 straipsnis, DCFR III.-5.120 straipsnis).

Siekiant nustatyti CK 6.46 straipsnio 1 dalyje numatytą prievolės vykdymo sustabdymo teisėtumo sąlygas autorės nuomone problematiškiausia vieta ir keliamas teisės klausimas gali būti, kaip skolininkui pagrįsti pakankamą ir protingą pagrindą abejoti kreditoriaus reikalavimu. Akivaizdu, kad klausimų nekyla tuomet, kai dėl kreditoriaus reikalavimo teisėtumo vyksta teisminis ginčas. Ši situacija teismų vertinama vienareikšmiškai – tai pakankamas pagrindas skolininkui stabdyti prievolės vykdymo sustabdymą. Autorė šiuo atveju abejoja, ar tikrai tokioje situacijoje yra tinkama palikti galimybę skolininkui pasinaudoti savigyna. Jei ginčas dėl kreditoriaus reikalavimo vyksta teisme, tai prasminga būtų tame pačiame teisminiame procese išspręsti klausimą ir dėl pareigų pagal atitinkamas prievoles stabdymo, pvz. pasinaudojant laikinųjų apsaugos priemonių institutu. Savigynos panaudojimui tikrai būtų galima pritarti, jei kreditorinis reikalavimas ir skolininko pareiga yra kilę iš skirtingų teisinių santykių, pvz. skirtingų sutarčių, sutarties ir delikto.

Atlikus teisminės praktikos atvejų analizę norima atkreipti dėmesį, kaip teismai aiškina pakankamą ir protingą pagrindą abejonėms. Autorė pritaria teismų pozicijai, kai skolininkas susilaiko nuo savo prievolės įvykdymo tais atvejais, kai dėl kreditoriaus reikalavimo vyksta ginčas teisminėje byloje. Kaip tinkamą tokio aiškinimo pavyzdį galime nurodyti 2018 m. lapkričio 7 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo civilinėje byloje Nr. 3K-3-410-219/2018 teismo išaiškinimą dėl testamentinės išskirtinės prievolės sulaikymo teisėtumo esant ginčui dėl paties testamentinio galiojimo. Tais atvejais, kai ginčijamas testamentinio galiojimas, kyla grėsmė, kad testamentą pripažinus negaliojančiu gali būti panaikinta ir prievolė, kylanti testamentinės išskirtinės pagrindu. Tačiau iki testamentas nėra pripažintas negaliojančiu prielaidos prievolei testamentinės išskirtinės pagrindu kilti nėra panaikintos. Vis dėlto, jei byla dėl testamentinio pripažinimo negaliojančiu nagrinėjantis teismas sprendžia, kad yra pagrindas taikyti laikinąsias apsaugos priemones ir stabdyti paveldėjimo bylos užbaigimą ar tam tikrų veiksmų atlikimą iki klausimas bus išspręstas iš esmės, yra stabdomas ir įsipareigojimų, kylančių testamentinės išskirtinės pagrindu, vykdymas. Todėl ir nagrinėjamu atveju atsakovas po ieškinio dėl testamentinio nuginklėjimo

pateikimo ir teismo nustatyto draudimo išduoti paveldėjimo teisės liudijimus turėjo faktinį ir teisinį pagrindą abejoti, ar iš testamentinės išskirtinės jam kilusi piniginė prievolė teisėta ir ar ieškovė turi teisę jos reikalauti, o jis – pareigą ją vykdyti, nes testamentu nuginklėjimo atveju jis negalėtų paveldėti testamentu jam palikto turto, savo ruožtu negalėtų piniginę prievolę jam sukūrusi testamentinė išskirtinė. Teismas konstatavo, kad atsakovas turėjo pakankamą ir protingą pagrindą prievolės nevykdyti (ją sustabdyti) (CK 6.46 straipsnio 1 dalis), iki teismas išspręs testamentu teisėtumo klausimą. Šis teismo aiškinimas nors ir netiesiogiai bet atliepia *soft law* šaltinių nuostatas, teigiančias, kad reikalavimas pateikti skolininkui patikimus įrodymus dėl kreditoriaus reikalavimo teisėtumo ir galiojimo apsaugo skolininką nuo rizikos pakliūti į apgaulingo kreditorinio reikalavimo perleidimo situaciją, siekiant išvengti nuostolių dėl prievolės įvykdymo netinkamam kreditoriui.

Tačiau kaip diskutuotiną šios taisyklės pritaikymą galime pateikti nuorodą į kasacinio teismo nutartį civilinėje byloje dėl prievolės vykdymo sustabdymo CK 6.46 straipsnio 1 dalies pagrindu. Teismas pasisakė, kad skolininkas teisėtai pasinaudojo savigyna, tačiau autorės nuomone teismas galimai neteisingai aiškino aplinkybes. Byloje buvo pateiktos tokios faktinės aplinkybės: šalys pasirašė susitarimą dėl žalos už dingusį krovinį atlyginimo. Po susitarimo sudarymo skolininkas suabejojo, ar teisingai suprato krovinio praradimo aplinkybes, inicijavo situacijos analizę, suabejojo dėl savo civilinės atsakomybės krovinio praradimo atveju ir pasirašyto susitarimo pagrįstumo bei galiausiai kreipėsi į teismą dėl susitarimo pripažinimo negaliojančiu. Visu tuo laikotarpiu sustabdė savo prievolės kitai šaliai įvykdymą. Autorės nuomone šiuo atveju savigynos priemonė skolininkas naudotis negalėjo, jis ginčijo šalis susaisčiusią sutartį jurisdikcinėmis priemonėmis, todėl turėjo naudotis kitais institutais, apsaugančiais nuo galimos patirti žalos, pvz. laikinosiomis apsaugos priemonėmis. Šiuo atveju teismas per plačiai traktavo skolininko teisę suabejoti pačios sutarties teisėtumu bei galimybe pasinaudoti savigyna ir pritaikė CK 6.46 str. 1 d. pagrindą – pripažino egzistuojančia skolininko teisę pasinaudoti prievolės vykdymo sustabdymu iki tol, kol teisme bus išspręstas ginčas dėl pasirašyto taikos susitarimo negaliojimo (Lietuvos apeliacinio teismo 2007 m. balandžio 2 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2A-206/2007).

Svarbus akcentas, kad tuo atveju, kai skolininkas pagal CK 6.46 straipsnio 1 dalį nori pasinaudoti pakankamu ir protingu pagrindu abejoti kreditoriaus reikalavimo teise, jam išlieka pareiga elgtis sąžiningai ir būti aktyviu siekiant išsklaidyti abejones dėl kreditoriaus galiojančios pareigos priimti prievolę arba gaunant įrodymus apie abejonių pagrįstumą. Šiam teiginiui pagrįsti galime pasiremti 2016 m. birželio 2 d. Lietuvos apeliacinio teismo byloje Nr. e2A-360-516/2016 išaiškinimu, kad bet kuria savigynos priemone, be kita ko ir

teise sustabdyti prievolių vykdymą, asmuo privalo naudotis sąžiningai (CK 1.137 straipsnis). Jeigu asmeniui iškilo abejonė dėl to, ar kreditorius iš tikrųjų turi teisę priimti prievolės įvykdymą, jos įvykdymą sustabdęs asmuo turi imtis visų jam prieinamų priemonių šioms abejonėms panaikinti, o ne pasyviai laukti. Byloje teismas sprendė ginčą tarp banko – kreditoriaus ir laiduotojo – skolininko. Skolininkas argumentavo savo prievolės – sumokėti pagal laidavimo sutartį, sustabdymą CK 6.46 straipsnio 1 dalies pagrindu, nes neturėjo pilnos ir išsamios informacijos apie visus pagrindinės kredito sutarties pakeitimus ir visas papildomas užtikrinimo priemones. Teismas konstatavo, kad pats laiduotojas nesistengė būti aktyvus ir išsiaiškinti visas su laidavimo prievole susijusias aplinkybes, ir pripažino skolininką neturėjus protingo ir pakankamo pagrindo stabdyti prievolės vykdymo CK 6.46 straipsnio 1 dalies pagrindu.

Apibendrinami galime konstatuoti, kad siekdamas pasinaudoti prievolės vykdymo sustabdymu dėl galimo kreditorinio reikalavimo negaliojimo ir įrodinėjant pakankamą ir protingą pagrindą abejoti kreditorinio reikalavimo galiojimu, skolininkas privalo būti surinkęs įrodymus dėl situacijos atitikties tokioms sąlygoms:

- turėti akivaizdžius dokumentuotus įrodymus dėl vykstančio ginčo kreditorinio reikalavimo teisėtumo klausimu,  
arba
- skolininkas ėmėsi aktyvių veiksmų, siekdamas įsitikinti kreditorinio reikalavimo galiojimu, ir to jam atlikti nepavyko.

## **2.2 Kreditoriaus pareigos pripažinimas priešpriešine**

CK 6.46 straipsnio 2 dalyje apibrėžtas kriterijus, kuomet skolininkas turi teisę sulaikyti savo prievolės įvykdymą – kai kreditorius nevykdo priešpriešinės pareigos. Čia svarbios dvi aplinkybės: 1) kreditorius nevykdo savo pareigos, 2) pareigos turi būti priešpriešinės. Atkreiptinas dėmesys, kad įstatymo leidėjas naudoja sąvoką - pareiga. Kaip jau minėta anksčiau, Lietuvos Aukščiausiojo teismo 2013 m. birželio 25 d. nutartyje civilinėje byloje Nr.3K-3-347/2017 pateiktas išaiškinimas, kad teisiniuose prievoliniuose santykiuose kreditoriaus reikalavimo teisė atitinka skolininko pareigą. Dėl to ši teisė negalima be pareigos - kito asmens pareigos. Taigi prievolėje viena šalis turi pareigą, o kita – teisę. Sutartiniuose santykiuose prievolės dažnu atveju būna dvišalės. Galima konstatuoti, kad sąvoka pareiga labiau atspindi esmę, nes priešpriešinės turi būti būtent pareigos, t.y. viena dedamoji pačios prievolės. Apie teises šiuo atveju nekalbama. Tiesa, teisiniame

reglamentavime, doktrinoje ir teismų praktikoje dažnu atveju šios sąvokos: pareiga ir prievolė naudojamos kaip sinonimai.

CK 6.58 straipsnis papildomai patikslina ir detalizuoja kriterijus, kada šalis turi teisę sustabdyti prievolės vykdymą, jei naudojasi CK 6.46 straipsnio 2 dalyje nurodytu pagrindu:

i) kai sutartinės prievolės įvykdymas yra priešpriešinis (atkartojama CK 6.46 str. 2 d. nuostata, tik naudojama sąvoka prievolė vietoje pareigos),

ii) prievolės šalis, kuri pirma turi atlikti veiksmus prievolei vykdyti, prievolės nevykdo arba

iii) yra aišku, kad nustatytu terminu jos neįvykdys.

Pagrindinis kriterijus, kurį reikia nustatyti norint įsitikinti prievolių vykdymo sustabdymo teisėtumu, – prievolės *šalių pareigos turi būti priešpriešinės*. Tai ar prievolės yra priešpriešinės apsprendžia faktinės aplinkybės.

Pirma, *prievolės turi būti dvišalės*. Kaip buvome konstatavę anksčiau - tiek skolininkas, tiek kreditorius turi turėti tarpusavio pareigų. Tik tokiu atveju, kai skolininkas, tuo pat metu yra ir kreditorius tai pačiai prievolės šaliai, jis gali pasinaudoti savigynos priemone – prievolės vykdymo sustabdymu ir apginti savo, kaip kreditoriaus abišalėje prievolėje, teises (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. spalio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr.3K-3-517-219/2015; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. kovo 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-88-313/2023; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. liepos 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-289-1075/2018).

Antra, *prievoliniai santykiai tarp šalių yra/buvo prievolių vykdymo sustabdymo metu galiojantys*. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2023 m. kovo 31 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. e3K-3-88-313/2023 teismas sprendamas ginčą tarp nekilnojamojo turto nuomos sutarties šalių aiškino, kad prievolės vykdymo sustabdymu, kaip savigynos būdu, šalis gali remtis iki tol, kol sutartis tarp šalių yra galiojanti. Teismų nustatyta, kad ieškovė su atsakove bendru sutarimu nutraukė sutartį ir patalpos buvo grąžintos šalims pasirašius patalpų perdavimo–priėmimo aktą. Taigi nutraukus šalių sudarytą negyvenamųjų patalpų subnuomos sutartį neliko teisinio pagrindo sustabdyti prievolės vykdymą pagal nutrauktą sutartį, šiuo atveju, galimas kitas galimai pažeistų teisių gynimo būdas – patirtų dėl sutarties pažeidimo nuostolių atlyginimas.

Trečia, reikia patikrinti, ar kitos šalies prievolė nebuvo įvykdyta. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gegužės 29 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K-3-322-611/2015 teismas aiškino, kad statybos darbų rangovas, reikalaudamas užsakovą visiškai atsiskaityti, neįrodė, kad pats tinkamai įvykdė iš sutarties ir papildomo susitarimo kylančią savo prievolę ištaisyti darbų defektus ir užsakovui perduoti tinkamai atliktus darbus, todėl

neturi pagrindo reikalauti užsakovą vykdyti savąją prievolę – sumokėti už šiuos darbus. Šioje situacijoje teismas pripažino, kad užsakovas tinkamai pasinaudojo savigyna – prievolės vykdymo sustabdymu, nes rangovas nepateikė pakankamų įrodymų, kad darbų defektus tinkamai ištaisė.

*Ketvirta*, tuo atveju, kai šalis daro prielaidą dėl priešpriešinės pareigos būsimo pažeidimo ateityje, svarbu nustatyti ar skolininkas turi pakankamą pagrindą manyti, kad kreditorius neįvykdys prievolės laiku. Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. spalio 19 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. e2A-554-236/2017 teismas sprendė, kad užsakovas turėjo pakankamą pagrindą manyti, kad nekilnojamojo turto statytojas neįvykdys prievolės laiku, nes jis sutartyje nustatytais terminais nesikreipė į atsakingas institucijas dėl statybos leidimo išdavimo. Todėl darė pagrįstą išvadą, kad pradėti statybos darbų numatytu grafiku jis neketino.

Autorė identifikuoja kaip diskutuotiną teisės aiškinimo taisyklę, vertinančią prievolės pripažinimą priešpriešine išskirtinai vadovaujantis tik prievolių rūšimi ir kilme. Lietuvos apeliacinis teismas 2012 m. spalio 3 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 2A-1186/2012 aiškino, kad atsakovo ir ieškovo sutartinės prievolės nekvalifikuotinos kaip priešpriešinės, jos nėra tiek susijusios, kad šiuo atveju būtų galima pateisinti ieškovo prievolės sustabdymą. *Skiriasi šių prievolių rūšis ir kilmė* (ieškovo prievolės atsiradimą mokėti palūkanas lemia paskolos suteikimo faktas, o atsakovo prievolė atsisakyti hipotekos yra sąlyginė ir jos atsiradimą lemia tik tam tikrų aplinkybių viseto susidarymas), *skiriasi prievolių atsiradimo ir jų vykdymo tvarka bei būdas* (ieškovo mokėjimo prievolė yra sąlygota sutartyje nustatytų palūkanų periodiško skaičiavimo ir mokėjimo terminų bei tvarkos, atsakovo prievolės (aut. hipotekos atsisakymas) įvykdymas terminu nesaistomas, ji vykdytina tik paskolos gavėjo prašymu ir tik susidarius sutartyje aptartoms prievolės atsiradimo sąlygoms). *Prievolių kilmės, turinio ir vykdymo tvarkos skirtumai neleidžia jų laikyti priešpriešinėmis*, tuo labiau vykdytomis tuo pačiu metu ar vykdytinomis viena paskui kitą. Autorė negali sutikti su tokiu aiškinimu, nes nei teisės doktrinoje, nei įstatymo leidėjo ketinimuose, nei *soft law* šaltiniuose toks prievolių pripažinimo priešpriešinėmis kriterijus nėra sureikšminamas. Priešingai DCFR nurodo, kad prievolių vykdymo sustabdymo institutas gali būti taikomas įvairiais pagrindais kylančioms abišalėms pareigoms (angl. all reciprocal obligations), tik taikomas dažniausiai sutartinėms prievolėms. Šiuo konkrečiu atveju matyt galima sutikti, kad sutartyje buvo numatytas kitoks prievolių vykdymo eiliškumas, kuris neįpareigojo kreditoriaus nei vienu metu įvykdyti prievolės su skolininku (CK 6.39 straipsnio 3 dalies norma), nei šios prievolės:

palūkanų mokėjimas ir hipotekos išregistravimas turėjo sekti viena paskui kitą. Tad pagrindų pripažinti prievolės nebuvus priešpriešinėmis teismui pakako.

Kitas svarbus akcentas pripažįstant prievolės priešpriešinėmis – reikalavimai jų vykdymo eiliškumui. Ypatingai atkreiptinas dėmesys į teisės normas, reguliuojančias prievolių vykdymo eiliškumą ir eiliškumo įtaką prievolių vykdymo sustabdymo teisėtumo kriterijams. Čia galimai identifikuojame teisės normų neaiškumą ir nesuderinamumą skirtumus lyginant su *soft law* šaltiniais. CK prievolinius santykius reglamentuojanti 6.58 straipsnio 1 dalies bendroji norma numato tik vienintelį atvejį - *jei kitos šalies prievolė turi būti įgyvendinta pirma*. Kai CK šeštosios knygos 6.46 straipsnio 2 dalies komentare norma „*kreditorius nevykdo savo pareigos*“ aiškinama, kad *abi šalys savo pareigas privalo įvykdyti vienu metu* ir jei kreditorius savo priešpriešinės pareigos nevykdo - skolininkas turi teisę sustabdyti prievolės vykdymą. Aiškinant šias Civilinio kodekso normas ir matant jas kaip bendrąsias normas, taikomas prievoliniams santykiams, kilusiems įvairiais pagrindais, turėtume aiškinti ir taikyti 6.58 straipsnio 1 dalies nuostatas kaip detalizuojančias ir aiškinančias 6.46 straipsnio 2 dalyje numatytą prievolės vykdymo sustabdymo atvejį. Tad autorė atkreipia dėmesį, kad CK 6.46 straipsnio 2 dalies normos, remiantis komentare pateiktu išaiškinimu, taikomos dviem atvejais - kai pareigos turi būti vykdomos viena po kitos arba lygiagrečiai vienu metu. Tad CK 6.58 straipsnio 1 dalies normos galimai neteisingai susiaurina prievolių vykdymo eiliškumo atvejus iki vienintelio atvejo – prievolės vykdymo sustabdymu tuo atveju, kai prievolės nevykdo pirmumo eilę įvykdyti prievolę turinti šalis.

Prisimename, *soft law* šaltiniuose prievolių sustabdymo institutas galimas jei šalių prievolės yra vykdomos vienu metu arba viena po kitos. Tiesa, sąlygas dėl prievolių stabdymo teisėtumo, esant lygiagrečiams terminams aptinkame CK sutartinius teisinius santykius reglamentuojančiose nuostatose.

CK 6.207 straipsnio 1 dalyje jau atsiranda papildoma *expressis verbis* įtvirtinta sąlyga, perkelta iš UNIDROIT principų, jeigu šalys turi įvykdyti sutartį tuo pačiu metu, tai bet kuri iš jų turi teisę sustabdyti sutarties vykdymą tol, kol kita šalis nepradės jos vykdyti. Aiškinant Civilinio kodekso normas sistemiškai, tai ši sąlyga taikoma prievolėms, kylančioms iš sutarčių, ir taikoma visos sutarties vykdymo sustabdymui, tačiau kitais pagrindais kylančioms prievolėms (iš deliktų, kvazisutarčių) ir galimai atskiroms prievolių rūšims, nestabdant visos sutarties vykdymo, tenka naudotis CK 6.46 ir 6.58 straipsniuose nurodytais kriterijais. Nėra visiškai aiškūs įstatymo leidėjo ketinimai, kaip CK 6.58 straipsnio 1 dalyje įdėtą apribojimą dėl kreditoriaus prievolės pirmaeiliskumo traktuoti prievolėms, kurios kyla ne iš sutarčių (nes tuomet netaikomos sutartinės prievolės

skirtos specialiosios normos) arba skirtingų sutarčių pagrindu. Ar tikrai sutarties vykdymo stabdymą ir prievolių vykdymo stabdymą teisiškai traktuoti turime skirtingai? Kaip šias normas aiškina teismai?

Analizuojant teismų praktiką, nustatėme, kad teismai nedaro atskirties tarp CK bendrųjų prievolių teisinių santykių reglamentuojančių 6.46, 6.58 straipsnių ir sutartiniams santykiams skirtų 6.206 ir 6.207 straipsnių nuostatų, kai yra sprendžiamas ginčas iš tos pačios sutarties kilusioms prievolėms vykdyti. Kvalifikuojant konkrečias faktines ir teises aplinkybes, šios normos aiškinamos bendrai, kaip sąlygos sutarties/prievolių vykdymo sustabdymui pagrįsti, neidentifikuojant skirtumų. Tad tokiu atveju visi pareigų vykdymo eiliškumo atvejai (vienu metu vykdomos pareigos, viena paskui kitą vykdomos pareigos) atitinka prievolių vykdymo sustabdymo kriterijų teisėtumą. Svarbu ir tai, kad darbo autorė neaptiko teisminės praktikos pavyzdžių, kur teismas būtų sprendęs ginčą dėl ne iš sutartinių santykių kilusių prievolių vykdymo eiliškumo.

Apibendrinami konstatuojame, kad :

1) CK 6.46 straipsnio 2 dalies ir CK 6.58 straipsnio 1 dalies normos neaiškiai ir nevienareikšmiškai nustato reikalavimus skolininko ir kreditoriaus prievolių vykdymo eiliškumui. Galimai CK 6.58 straipsnio 1 dalies normos susiaurina prievolių vykdymo sustabdymo taikymo teisėtumo kriterijus, nustatydamos tik vienintelį teisėtą atvejį – kai prievolės vykdomos viena paskui kitą. Tokiu būdu nukrypstama nuo *soft law* šaltinių nuostatų ir skirtingai gali būti aiškinama lyginant su CK 6.46 straipsnio 2 dalies ir 6.207 straipsnio 1 dalies normomis, reglamentuojančiomis prievolių vykdymo sustabdymą tiek prievolėms vykdomoms vienai paskui kitą, tiek vykdomoms vienu metu;

2) teismų praktika yra suformulavusi išsamias teisės taikymo taisykles įrodinėjant sutartinių prievolių atitiktį sąvokai - priešpriešinė prievolė:

- a. prievolės turi būti dvišalės - kreditorius ir skolininkas turi tarpusavio pareigų;
- b. kitos šalies prievolė nebuvo įvykdyta arba yra pagrįstų abejonių, kad nebus tinkamai įvykdyta;
- c. prievoliniai santykiai tarp šalių sustabdymo metu buvo galiojantys.

### **2.3. Priešpriešinės pareigos susiejimo su skolininko prievole pakankamumas**

Prisimenant, kad prievolių vykdymo sustabdymo institutas grindžiamas dviem pagrindiniais teisiniais principais: *favor contractus* ir *exceptio non adimpleti contractus*, pagrįstai teisės doktrinoje yra keliamas klausimas dėl šių principų balanso ir koreliacijos.

Kas ir kokias atvejis turi apspręsti, o gal nulemti teisės taikymą konkrečiose situacijose, kada pažeistų prievolės šalies teisių gynimo priemonės yra pateisinamos ir neperžengia teisinės sistemos pamatinių dėsnių. Ypatingai šie klausimai aktualūs, kai skolininkas, būdamas kreditoriumi prieš tą pačią prievolės šalį, naudojasi savigyna, kaip jam tinkamai teisės normomis suformuluoti ir apibrėžti ribas?

Teisės mokslininkų pasisakymai šia tema pateikia savų argumentų pozicijos apgynimui. S.Drazdauskas akcentuoja pagrindinę išlygą - sutarties pažeidimas neprivalo būti esminis, kad sutarties šalis galėtų pasinaudoti prievolių vykdymo sustabdymo institutu: „Pagal Vienos konvencijos dėl tarptautinio prekių pirkimo-pardavimo sutarčių 71 str. teisė laikinai sustabdyti sutarties vykdymą gali stabilizuoti sudėtingą sutarties įgyvendinimo situaciją, kai vienos šalies pasitikėjimas yra sutrikdytas. Sutarties šalis gali sustabdyti sutarties vykdymą ne tik tada, kai kitos šalies įvykdytas sutarties pažeidimas yra esminis, bet ir kai sutartis pažeista iš dalies. UNIDROIT Principuose šis teisės gynimo būdas yra įtvirtintas 7.1.3 straipsnis numato, kad, kai šalys sutartines prievoles privalo įvykdyti kartu, bet kuri iš šių šalių turi teisę sustabdyti sutarties vykdymą, kol kita šalis pasiūlys ją vykdyti. O esant situacijai, kai šalys sutartį privalo įvykdyti viena paskui kitą, šalis, turinti sutartį įvykdyti vėliau, gali sustabdyti savo prievolių vykdymą, iki savo sutarties prievoles įvykdys kita šalis. LR CK 6.207 str. nustatytos sutarties vykdymo sustabdymo taisyklės yra analogiškos UNIDROIT Principų 7.1.3 str. Taigi yra įtvirtintas požiūris, jog sutartis gali būti sustabdoma ne tik esant esminiam sutarties pažeidimui. (Drazdauskas, 2007, p. 274-275).

L.Didžiulis dėsto argumentaciją dėl būtinybės pažeidimą pripažinti jei ne esminiu, tai žymiu: „Sutarties vykdymo sustabdymas numatant paprastą sutarties pažeidimą yra neadekvatus veiksmas pažeidimo pobūdžiui. Dogmatinis CK numatytų teisių gynimo būdų aiškinimas prieštarautų pamatiniams civilinės teisės principams (CK 1.5 str.), teisinio apibrėžtumo, proporcingumo ir teisėtų lūkesčių principui (CK 1.2 str.), taip pat nebūtų harmoningas Vienos Konvencijos pozicijai (Konvencijos 71 str.). Todėl CK 6.58 str. būtina aiškinti, kaip leidžiantį sustabdyti prievolės vykdymą tik tada, jei praleidęs terminą skolininkas neįvykdys didžiosios dalies savo prievolių (žymus sutarties pažeidimas) arba jei terminas turi esminę reikšmę (esminis sutarties pažeidimas)“ (Didžiulis, 2007).

Pagal CK 6.205 straipsnį sutarties neįvykdymu laikomos bet kokios iš sutarties atsiradusios prievolės neįvykdymas, įskaitant netinkamą įvykdymą ir įvykdymo termino praleidimą. Teisės normose nuorodų į nevykdymo reikšmingumą nerandame, tad akivaizdu, kad privalome vadovautis *proporcingumo, sąžiningumo ir teisingumo principais*.

Pagal CK 6.46 straipsnio 2 dalį skolininkas turi teisę sustabdyti prievolės vykdymą, kai skolininko ir kreditoriaus *priešpriešinės pareigos susijusios taip, kad galima pateisinti prievolės vykdymo sustabdymą*. Vienas svarbiausių kriterijų, pateisinančių prievolės vykdymo sustabdymo panaudojimo teisėtumą, yra pareiga naudotis prievolių vykdymo sustabdymu *sąžiningai ir nepiktnaudžiauti* (CK 6.46 straipsnio 2 dalies komentaras, psl. 78-80). CK 6.58 straipsnio 7 dalis nurodo, kad teise sustabdyti prievolės vykdymą šalys privalo *naudotis sąžiningai ir protingai*. Tad nekyla klausimų, kad sąžiningumo ir protingumo principų kriterijus yra labai svarbus vertinant prievolės vykdymo sustabdymo teisėtumą. Klausimas tik toks – ar tai vieninteliai vertinamieji kriterijai pagrindžiantys sąlygą „priešpriešinės pareigos susijusios taip, kad galima pateisinti prievolės vykdymo sustabdymą“.

CK 6.58 straipsnio normos patikslina, kokias teises turi šalis, jei kontrahentas prievolę įvykdė dalinai – jis gali sustabdyti visos prievolės vykdymą arba įvykdyti tiek, kiek prievolės neįvykdė kita šalis. Įvedamas *proporcingumo principas*. CK šeštos knygos komentaras šiuo atveju patikslina, kad dalinis prievolės sustabdymas galimas jei prievolės dalykas yra dalus ir jos vykdymą galima išskaidyti į dalis (psl. 94).

Akivaizdu, kad kriterijus, apibrėžiantis skolininko prievolės susiejimo su kreditoriaus prievole pakankamumą, yra vertinamasis. Pakankamo prievolių susiejimo sąlygai turi būti pritaikytas platesnis aiškinimas, pvz.: prievolių tarpusavio proporcingumas (adekvatumas), skolininko ir kreditoriaus prievolių įvykdymo laike išsidėstymas (lygiagretus vykdymas, vienas paskui kitą sekantis vykdymas), prievolių tarpusavio koreliacija, prievolės vykdymo sustabdymu siekiami tikslai ir jų atitiktis šio instituto paskirčiai – priversti kitą šalį vykdyti savo prievoles. Tiesa, turime pripažinti, kad dažnu atveju teismai, aiškindami prievolių vykdymo sustabdymo institutui taikomas sąlygas, nėra linkę išskirti ir akcentuoti prievolių tarpusavio susiejimo pakankamumo, kad būtų galima pateisinti sustabdymą, kaip atskiros sąlygos ir apsiriboja aiškindami šiuos kriterijus: 1) sutarties šalių prievolės turi būti priešpriešinės; 2) prievolės turi būti vykdomos vienu metu arba viena po kitos; 3) prievolės neįvykdo (netinkamai įvykdo) bet kuri šalis, kai prievolės vykdomos vienu metu, arba pirmiau prievolę turinti įvykdyti šalis, kai prievolės vykdomos viena po kitos; 4) dėl prievolės neįvykdymo nėra kitos šalies kaltės, taip pat nėra kitų nuo prievolės neįvykdžiusios šalies nepriklausančių aplinkybių; 5) prievolės neįvykdžiusi šalis nepateikė adekvataus savo prievolės įvykdymo užtikrinimo; 6) prievolės vykdymo sustabdymas, kaip savigynos forma, panaudotas protingai ir sąžiningai, neperžengiant savigynos ribų. Tokiu atveju prievolių susiejimas vertinamas apsiribojant prievolės buvimo priešpriešine kvalifikavimu ir analizuojant taikomos savigynos ribas – jų neperžengimą.

Autorės nuomone tiksliausiai apibrėžiantį prievolių susiejimo kriterijaus aiškinimą teismų praktikoje galima aprašyti tokia taisykle: prievolės galima kvalifikuoti susijusias tiek, kad galima pateisinti prievolės vykdymo sustabdymą, jei *vienos iš prievolių vykdymas yra kitos prievolės vykdymo sąlyga*. Pateikiame tokių teisės aiškinimo taisyklių pavyzdžių konkrečių sutarčių atžvilgiu:

1) rangos sutartyse:

a. rangovas turi teisę sustabdyti darbų vykdymą iki medžiagų tinkamumas bus patvirtintas atitiktis dokumentais ir tokie dokumentai bus perduoti ar medžiagų tinkamumas bus patvirtintas kitomis priemonėmis (CK 6.207 straipsnis). Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. rugsėjo 21 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K-3-343/2009 teismas pripažino rangos sutarties prievolės susijusias tarpusavyje pakankamai: užsakovo pareigą pateikti kokybiškas medžiagas rangovui, o rangovo pareigą vykdyti statybos darbus;

b. rangovas turi teisę sustabdyti statybos montavimo darbų vykdymą CK 6.661 straipsnyje nustatytu pagrindu, jei užsakovas nevykdo prievolės vykdyti tarpinius atsiskaitymus pagal sutartį. CK 6.661 straipsnyje nustatyta rangovo teisė sustabdyti pradėtus darbus, jeigu užsakovas neįvykdo rangos sutartyje nurodytų savo priešpriešinių pareigų, pagal teises pasekmes yra tapati sutarties vykdymo sustabdymui (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. birželio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-281/2009),

c. užsakovas turi teisę sustabdyti tarpinius mokėjimus pagal sutartį, jei rangovas vėluoja atlikti konkrečių darbų etapus: *nukėlus vienos sąlygos vykdymą, nusikelia ir susijusios pareigos vykdymas* (CK 6.207 straipsnis) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. kovo 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-146/2009),

d. užsakovas turi teisę sustabdyti prievolę pilnai atsiskaityti už atliktus darbus su rangovu, jei rangovas tinkamai neįvykdė iš sutarties ir papildomo susitarimo kylančios savo prievolės ištaisyti darbų defektus ir užsakovui perduoti tinkamai atliktus darbus. Teismas pripažino, kad užsakovas, nevykdydamas prievolės sumokėti visą rangos sutartyje nustatytą kainą rangovui, iš pradžių rėmėsi šalių sutartu teisės „sulaikymo“ pagrindu (CK 6.70 str.), o *vėliau faktiškai įgyvendino CK 6.207 straipsnyje reglamentuojamą teisę sustabdyti sutarties vykdymą*, nes rangovas neįvykdė savo sutartinės prievolės ištaisyti darbų defektus ir perduoti užsakovui tinkamai atliktus darbus (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. gegužės 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-322-611/2015);

2. Pirkimo-pardavimo sutartyse:

a) kai pirkimo-pardavimo sutartyje numatyta pirkėjo pareiga atsiskaityti už pristatytas prekes per tam tikrą terminą nuo prekių pristatymo ir sąskaitos faktūros pateikimo, pavėluotas prekių pristatymas nesuteikia pirkėjui teisės prailginti šio atsiskaitymo termino. *Sutartis nenumatė, kad nesavalaikis prekių pateikimas suteiktų apeliantui teisę į ilgesnį atsiskaitymo terminą. Be to, tokia aplinkybė nesudarė pagrindo stabdyti atsiskaitymą, nes aptariamoms šalių pareigoms nebuvo susijusios taip, kad galėtų pateisinti apelianto prievolės sustabdymą (CK 6.46 str., 6.58, 6.207 str.) (Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. spalio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-844/2013),*

b) pirkėjas neturi teisėto pagrindo stabdyti atsiskaitymo su pardavėju, jei sutartyje atsiskaitymo faktas ir apimtis nėra susieta su konkrečiomis parduodamo daikto savybėmis. Teismas pripažino, kad ieškovo ir atsakovų *prievolės nebuvo taip susijusios, jog būtų galima pateisinti ieškovo prievolių sustabdymą, nes ieškovas, skirtingai nei buvo susitarę kiti pirkėjai, pinigų sumokėjimo nesusiejo su detaliojo plano parengimu ir žemės sklypo atidalinimu (Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. gruodžio 11 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2A-1122/2013; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. spalio 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-401/2014);*

3. Autorinėse sutartyse, teismas pripažino, kad paslaugos teikėjo vienašališkai padidinta kaina už autorinių kūrinių naudojimą nesuteikė teisėto pagrindo paslaugos gavėjui sustabdyti savo prievolę, t.y. nemokėti atlygio už autorinių kūrinių naudojimą. Šalių priešpriešinės prievolės pagal sutartį buvo suteikti teisę viešai skelbti fonogramas ir mokėti už tai sutartą atlyginimą. *Sąskaitos išrašymas – atsiskaitymo tvarkos elementas, bet ne savarankiška prievolė pagal sutartį, todėl ieškovui vienašališkai ėmus reikalauti didesnio atlyginimo, atsakovas galėjo atsisakyti mokėti sutartą dydį viršijančią dalį, tačiau neturėjo teisėto pagrindo iš viso nemokėti atlyginimo už viešą fonogramų paskelbimą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. kovo 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-152/2014).*

Apibendrinant konstatuojame, kad prievolių pakankamo susiejimo vertinimas turi siaurąją ir plačiąją prasmes:

- siaurąja prasme, tai tokios prievolės, kai vienos iš prievolių vykdymas yra kitos prievolės vykdymo sąlyga. Šiuo kriterijumi dažniausiai naudojasi teismai kvalifikuodami prievolių buvimą priešpriešinėmis ir pakankamai susijusiomis, kad būtų galima pateisinti prievolių vykdymo sustabdymą.

- autorė vis tik linksta į platesnį šio kriterijaus aiškinimą. Plačiąją prasme tam, kad prievolę kvalifikuoti kaip pakankamai susijusią, kad pateisinti prievolės vykdymo sustabdymą, turėtų būti papildomai įvertinta:

- i) prievolių tarpusavio proporcingumas (adekvatumas),
- ii) skolininko ir kreditoriaus prievolių įvykdymo laike išsidėstymas (lygiagretus vykdymas, vienas paskui kitą sekantis vykdymas),
- iii) prievolių tarpusavio koreliacija (kiek vienos prievolės įvykdymas įtakoja kitos prievolės vykdymą),
- iv) ar konkretus prievolės vykdymo sustabdymas nenukrypsta nuo šio instituto pagrindinio tikslo - paskatinti kitą šalį prievolę įvykdyti, tuo pačiu išvengiant ir/ar minimizuojant savo nuostolius,
- v) šalių sąžiningumo ir bendradarbiavimo pareigų vykdymas, jo kokybinė išraiška atsakingai ir rūpestingai aptariant prievolių vykdymo sąlygas sutartyje, o paskui ir siekiant išsaugoti sutartinius santykius.

Prievolių vykdymo sustabdymo kvalifikavimas vertinamasis ir kompleksinis procesas, individualizuotas konkrečiai situacijai ir nepasiduodantis supaprastinimui.

### **3. Prievolės vykdymo sustabdymą ribojančios aplinkybės**

Šioje darbo dalyje aptarsime negatyviasias prievolių vykdymo sustabdymą reglamentuojančias normas. Išgryninsime teisinius pagrindus, kuriems egzistuojant, prievolių vykdymo sustabdymo institutu negalima pasinaudoti. CK 6.46 straipsnio 3 dalyje ir 6.58 straipsnio 2 dalyje numatyti atvejai, kai prievolės šalis neturi teisės sustabdyti prievolės vykdymo, jeigu kita prievolės šalis:

- 1) pateikė adekvatų savo prievolės įvykdymo užtikrinimą ir tai nepagrįstai neužvilkins prievolės įvykdymo;
- 2) negali savo pareigos įvykdyti ne dėl nuo jos priklausančių aplinkybių;
- 3) negali pareigos įvykdyti dėl priešingos šalies kaltės.

Atkreiptinas dėmesys, kad šis sąrašas nėra baigtinis, šalys yra laisvos susitarti ir dėl kitų pagrindų, kuriems esant jos neturės teisės sustabdyti prievolės vykdymo (Mikelėnas, 20023, p. 94).

### 3.1 Priešingos šalies kaltė

CK 6.63 straipsnis reglamentuoja atvejus, kai skolininkas laikomas pažeidusiu prievolę: neįvykdomos ar netinkamai vykdomos sutartyje numatytos sąlygos, skolininkas praleidžia prievolės įvykdymo terminą, kreditorius teisminiu ar neteisminiu būdu pagrįstai reikalauja, kad skolininkas įvykdytų prievolę, kreditorius pareikalavo įvykdyti prievolę ir nustatė protingą jos įvykdymo terminą, o skolininkas prievolės per šį terminą neįvykdė, skolininkas iki prievolės įvykdymo termino pabaigos praneša kreditoriui, kad jis prievolės nevykdys, prievolės nebegalima įvykdyti dėl skolininko kaltės.

CK 6.64 straipsnis reglamentuoja atvejus, kai kreditorius laikomas pažeidusiu prievolę: skolininkas negali įvykdyti prievolės dėl nepakankamo kreditoriaus bendradarbiavimo su skolininku arba dėl kitokios kreditoriaus kaltės, kreditorius dėl savo kaltės neįvykdo pareigų skolininkui ir dėl to skolininkas pagrįstai sustabdo prievolės vykdymą. Jeigu kreditorius pažeidžia prievolę, skolininkas laikomas jos nepažeidusiu. Kol kreditorius laikomas pažeidusiu prievolę, skolininkas negali būti laikomas ją pažeidusiu.

Šios teisės normos yra dispozityvios, šalys gali susitarti dėl kitų sąlygų, kurioms esant ar nesant šalys laikomos pažeidusios prievolinių pareigas. Plačiau darbe dėl šalių pripažinimo kaltomis neišsiplėsiu, tačiau norime atkreipti dėmesį į tas situacijas, kai teismai pripažįsta abi šalis kaltomis. Šis faktas taip pat apriboja galimybę šalims pasinaudoti prievolių vykdymo sustabdymu.

Tam, kad šalys būtų teisingai kvalifikuojamos dėl abipusės kaltės, svarbus bendruosius prievolių vykdymo principus reglamentuojantis 6.38 straipsnis - normos, nustatančios kad prievolės turi būti vykdomos sąžiningai, tinkamai bei nustatytais terminais pagal įstatymų ar sutarties nurodymus, o kai tokių nurodymų nėra, – vadovaujantis protingumo kriterijais. Kiekviena šalis turi atlikti savo pareigas kuo ekonomiškiau ir vykdydama prievolę bendradarbiauti su kita šalimi (šalių pareiga kooperuotis). Teismų praktika nuosekli prievolės šalių elgesio kvalifikavimo kriterijuose ir nevengia pasisakyti dėl įstatyme įtvirtintos nuostatos, kad viena šalis negali remtis kitos šalies neįvykdymu tiek, kiek sutartis buvo neįvykdyta dėl jos pačios veiksmų ar neveikimo arba kitokio įvykio, kuriuo rizika jai pačiai ir tenka (CK 6.206 straipsnis). Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2010 m. lapkričio 23 d. nutartyje Nr. 3K-3-459/2010 aiškino, kad bendradarbiavimo pareiga vykdam sutartines prievoles tenka abiem dvišalės sutarties šalims (CK 6.38 straipsnio 3 dalis, 6.200 straipsnio 2 dalis). Teismas konstatavo tai, kad sutarties šaliai įgyvendinant sutarties suteikiamas teises didesne, nei tai numatyta sutartyje, apimtimi, ir kitai sutarties šaliai užginčijus šios šalies veiksmų vykdam sutartį teisėtumą, tai nesuteikia teisės kitai sutarties

šaliai sustabdyti sutarties vykdymą visa apimtimi (CK 6.207 straipsnis). Bendradarbiavimo pareigos nevykdymą rodo veiksmai, kuriais šalis nesiekė išsaugoti sutartinių santykių, neinicijavo takaus susitarimo su kita sutarties šalimi, dėl to neveikė, siekdamas sumažinti nuostolius (negautas pajamas), neinformavo kontrahento apie aplinkybes, kurios jam buvo geriau žinomos, neveikė už sutartinių santykių ir gerų verslo sąlygų išsaugojimą. Teismas šalių elgesį kvalifikavo kaip abiejų šalių kaltę.

*Soft law* šaltiniai taip pat numato sąlygas, kurioms esant šalis ne tik atleidžiama nuo atsakomybės už prievolių nevykdymą, bet dėl kitos šalies netinkamo veikimo ar neveikimo, pats faktas nelaikomas sutarties pažeidimu ar prievolės nevykdymu - "the relevant conduct does not become excused non performance but loses the quality of non-performance altogether". Tokiu atveju šaliai nesuteikiama teisė stabdyti savo prievolių vykdymo ar imtis kitų teisių gynimo būdų (UNIDROIT 7.1.2 straipsnis, DCFR III.–3:101 straipsnio 3 dalis).

### **3.2. Nuo kitos šalies nepriklausančios aplinkybės**

Autorė kelia klausimą dėl šios sąlygos, ribojančios prievolių vykdymo sustabdymo priemonės naudojimą, sąžiningumo skolininko atžvilgiu (CK 6.46 straipsnio 3 dalis ir 6.58 straipsnio 2 dalies 2 punktas). Prisimename pagrindinį prievolės vykdymo sustabdymo tikslą – prievolės šalies teisių gynība ir nuostolių išvengimas ar minimizavimas. Vadovaujantis tokiu aiškinimu kyla klausimas, kodėl įstatymo leidėjas apriboja skolininką ginant savo teises. Iliustracijai pateiksime konkretų pavyzdį. Sakykime šalis saisto prekių pirkimo-pardavimo sutartis. Pardavėjas turi pareigą pristatyti prekes pirkėjui, o pirkėjas turi pareigą atsiskaityti su pardavėju. Sakykime, pardavėjui tampa žinoma, kad dėl nuo pirkėjo nepriklausančių aplinkybių jis nesugebės laiku ir tinkamai atsiskaityti už perkamas prekes. Tokiu atveju, pardavėjas, šiuo atveju būdamas skolininku pirkėjo atžvilgiu, ketintų pasinaudoti prievolės, t.y prekių pristatymo, sustabdymu iki kol pirkėjas taps pajėgus atsiskaityti. Tačiau to jis negali daryti pagal CK 6.46 straipsnio 3 dalies normas. Atkreipiame dėmesį, kad *soft law* šaltiniai tokio apribojimo skolininkui nenumato. Esant tokiai reguliacijai prievolės vykdymo sustabdymu faktiškai negalima pasinaudoti, jei kreditorius nevykdo prievolės esant nuo jo nepriklausančioms aplinkybėms. Tokiu atveju skolininkas yra verčiamas rinktis kitas teisių gynimo priemones, nors prievolių vykdymo sustabdymo institutas šiuo atveju padėtų spręsti problemą ir apsaugoti šalis nuo didesnių nuostolių.

Autorė taip pat galimai įžvelgia teisės normų koliziją: CK 6.46 straipsnio 3 dalies normos draudžiančios stabdyti prievolę ir 6.212 straipsnio (*force majeure*) 4 dalies

nuostatos, neribojančios kitos prievolės šalies teisių stabdyti savo prievolės vykdymą. Kaip prieinama prie tokios išvados? CK šeštos knygos komentare (Mikelėnas V., Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. I tomas. Vilnius: Justitia, 2003, p. 80) aiškinama, kad ši CK 6.46 straipsnio 3 dalies norma taikoma esant *force majeure* aplinkybėms. Atkreipiame dėmesį, kad CK 6.212 straipsnio 4 dalis nustato, kad *force majeure* aplinkybės neatima iš kitos šalies teisės nutraukti sutartį *arba sustabdyti jos įvykdymą*, arba reikalauti sumokėti palūkanas. Ši sąlyga reiškia, kad *force majeure* aplinkybės atleidžia jas patiriančią šalį nuo civilinės atsakomybės, bet neužkerta kitai prievolės šaliai teisės naudotis savo teisių gynyba per prievolės vykdymo sustabdymą tam terminui, kol kontrahentui išnyks *force majeure* aplinkybės ir jis įvykdys savo prievolę.

Atkreipiame dėmesį, kad UNIDROIT principų 7.1.7 (*Force majeure*) straipsnio 4 dalyje nurodoma, kad *force majeure* aplinkybės jokių būdu neįtakoja kitos prievolės šalies teisių pasinaudoti teise sustabdyti savo priešpriešinių prievolių vykdymą: “angl. nothing in this Article prevents a party from exercising a right to terminate the contract or to withhold performance or request interest on money due”. Konstatuojame, kad UNIDROIT sąlygos yra perkeltos į CK 6.212 straipsnį, reguliuojantį *force majeure* aplinkybių taikymą - čia prieštaravimų nefiksuojame.

Autorė kelia klausimą, ar įstatymo leidėjo tikslas buvo apriboti prievolės vykdymo sustabdymo teisę esant *force majeure* aplinkybėms (tuomet galimai įžvelgiama teisės normų kolizija), ar CK 6.46 straipsnio 3 dalies ir 6.58 straipsnio 2 dalies 2 punkto norma dėl neigiamos sąlygos turėtų būti taikoma tik kitiems, nei *force majeure* atvejams?

Autorės nuomone, tai vieta, kur įstatymo leidėjas galėtų atkreipti dėmesį ir patikslinti teisės normas, atsižvelgiant į vieną iš pagrindinių prievolių vykdymo sustabdymo instituto tikslų – siekį išvengti arba minimizuoti kreditoriaus nuostolius, kuriuos gali sukelti skolininko prievolės neįvykdymas. Siekiant šio tikslo nėra suprantamas įstatymo leidėjo reguliavimas, kuris neleidžia skolininkui sustabdyti savo prievolės vykdymo, jei kita prievolės šalis negali įvykdyti savo priešpriešinės prievolės esant nuo jos nepriklausomoms aplinkybėms. Autorė pritaria reguliavimui, kuris saugo kreditorių nuo civilinės atsakomybės taikymo esant tokioms aplinkybėms, bet draudimas šaliai naudotis priemonėmis, kurios padėtų išvengti didesnių nuostolių yra i) galimai perteklinis ii) nesąžiningas skolininko atžvilgiu, iii) iškreipiantis prievolių vykdymo sustabdymo instituto esmę.

Analizuodami teismų praktiką, pastebime, kad teismai taiko šią išimtį – apribojimą šaliai naudotis prievolių vykdymo sustabdymu, jei sutartis nevykdoma dėl nuo kreditoriaus nepriklausančių veikslių. Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. gruodžio 11 d. sprendime

civilinėje byloje Nr. 2A-1122/2013 teismas vadovaujasi CK 6.58 straipsnio 2 dalies 2 punkto nuostata, pagal kurią prievolės šalis neturi teisės sustabdyti prievolės vykdymo, jeigu kita prievolės šalis negali savo pareigos įvykdyti ne dėl nuo jos priklausančių aplinkybių. Aiškindamas, kad jei dėl valstybės institucijų veiklos atsirado kliūtys detaliojo plano parengimui, teismas konstatuoja, kad dėl šios priežasties ieškovas negalėjo pasinaudoti teise sustabdyti savo prievolės vykdymą.

### **3.3. Prievolės įvykdymo užtikrinimo pateikimas**

CK 6.58 straipsnio 2 dalies 1 punktas numato, kad prievolės šalis neturi teisės sustabdyti savo prievolės vykdymo, jeigu kita prievolės šalis pateikė adekvatų savo prievolės įvykdymo užtikrinimą ir tai nepagrįstai neužvilkins prievolės įvykdymo.

Tam, kad atsirastų tinkamos sąlygos šiai teisės normai pritaikyti, turi būti tokios faktinės aplinkybės:

pirma, kreditorius privalo turėti pagrįstų abejonių, kad kontrahentas prievolės įvykdys tinkamai, t.y. turi būti arba jau įvykęs vienos šalies prievolės vykdymo pažeidimas arba kita šalis turi įrodymų, kad kontrahentas prievolių tinkamai neįvykdys (CK 6.63 straipsnio 1 dalis, 6.58 straipsnio 1 dalis, 6.205 straipsnis);

antra, skolininkas turi pripažinti prievolės vykdymo trūkumus ir rodyti ketinimą juos ištaisyti (CK 6.208 straipsnio 1 dalis);

trečia, kreditorius turi pareikalauti skolininko patvirtinti, kad šis sutartį įvykdys tinkamai (CK 6.220 straipsnio 1 dalis);

ketvirta, kreditoriui reikalaujant skolininkas turi pateikti adekvatų savo prievolės įvykdymo užtikrinimą kreditoriui (CK 6.58 straipsnio 2 dalis);

penkta, šios priemonės neturi nepagrįstai užvilinti prievolės vykdymo (CK 6.58 straipsnio 2 dalis).

Tiesa, proaktyvus šioje situacijoje gali būti pats skolininkas: informuoti kreditorių apie kylančius sunkumus vykdant prievolę, ir/arba pateikti prievolės vykdymo trūkumų šalinimo planą ir terminus, ir/arba pateikti prievolės įvykdymo užtikrinimą.

Svarbus akcentas, kad tuo terminu, kol skolininkas pateiks prievolės vykdymo užtikrinimą, kreditorius turi teisę sustabdyti prievolės vykdymą.

Kasacinis teismas, byloje dėl sutarties nutraukimo, yra išaiškinęs, ką reiškia pagrįstos abejonės. Šis išaiškinimas gali būti taikomas ir prievolių vykdymo sustabdymo instituto taikymo pagrindams. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. birželio 19 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K-3-247/2007 teismas aiškino, kad apie numanomą sutarties

pažeidimą turi būti sprendžiama iš konkrečių aplinkybių ir vien prielaidos, kad suėjus įvykdymo terminui sutartis nebus įvykdyta, nepakanka. Tais atvejais, kai šalis neturi pakankamai duomenų išvadai dėl numanomo esminio sutarties pažeidimo ir galimybės pasinaudoti CK 6.219 straipsnyje nustatyta teise, protingai abejojanti šalis gali pareikalauti patvirtinimo iš kitos šalies, kad ši sutartį įvykdys tinkamai, ir sustabdyti savo sutartinių prievolių vykdymą tol, kol ši patvirtinimą gauna (CK 6.220 straipsnis).

Kas yra užtikrinimo adekvatumas *soft law* šaltiniai nepateikia (UNIDROIT 7.3.4 straipsnis, PECL 8:105 straipsnis, DCFR III.-3:401 straipsnio 2 dalis). UNIDROIT principų komentaras tik nurodo, kad tai labai priklauso nuo konkrečių aplinkybių: vienu atveju gali pakakti tik skolininko patvirtinimo, kad jis įvykdys prievolę, kitu atveju gali būti reikalaujama užstato ar trečiosios šalies garantijos ar draudimo.

CK 6.58 straipsnio 1 dalies komentaras dalyje apie prievolės įvykdymo užtikrinimo priemonę mini tas užtikrinimo priemones, kurios numatytos CK 6.70 straipsnio 1 dalyje: prievolių įvykdymas gali būti užtikrinamas pagal sutartį arba įstatymus netesybomis, įkeitimu (hipoteka), laidavimu, garantija, rankpinigiais ar kitais sutartyje numatytais būdais. CK 6.42 straipsnis nustato, kad asmuo, privalantis pateikti prievolės įvykdymo užtikrinimą, kurio būdas ar forma sutartyje nenurodyti, turi teisę savo nuožiūra pasirinkti adekvačią prievolės esmei konkrečią įvykdymo užtikrinimo priemonę bei įstatymuose numatytą įvykdymo užtikrinimo būdą.

Kaip matome, *soft law* šaltiniai žiūri lanksčiau į užtikrinimo priemonę, kai CK nustato ribas: sutartyje arba sutartyje numatytos užtikrinimo priemonės. Bet kokių atveju, sutarties šalys turi teisę susitarti dėl kitokių užtikrinimo priemonių, svarbu, kad jos tiktų kreditoriui ir būtų adekvačios prievolės įvykdymui.

Apibendrinant negatyvius prievolių vykdymo priemonės taikymo pagrindus ir kriterijus, galime konstatuoti, kad:

- savigynos priemone negali naudotis dėl situacijos kaltoji šalis. Atkreiptinas dėmesys, kad kaltė gali būti ir netiesioginė – išprovokuota šalių bendradarbiavimo ir kooperavimosi pareigos nevykdymo;
- įstatymo leidėjas galimai nukrypsta nuo *soft law* principų ir prievolių vykdymo sustabdymo priemonės tikslų - siekį išvengti arba minimizuoti kreditoriaus nuostolius, kuriuos gali sukelti skolininko prievolės neįvykdymas. Teisės normos apriboja savigynos priemonės naudojimą situacijoje, kuri įtakota nuo šalies nepriklausančių aplinkybių;
- šalys yra laisvos susitarti dėl prievolių užtikrinimo priemonių ir rekomenduotina, kad tai būtų aptarta iš anksto pačioje sutartyje, o ne kilusio ginčo metu. Priešingu atveju

skolininkas turi teisę savo nuožiūra pasirinkti jam prieinamą užtikrinimo būdą, vadovaujantis CK 6.42 straipsnio reikalavimais.

#### **4. Prievolių vykdymo sustabdymo praktinis įgyvendinimas**

Atkreiptinas dėmesys, kad teisėtam savigynos priemonės panaudojimui ne mažiau reikšmingas gali būti ne tik teisingų pagrindų ir kriterijų pritaikymas, bet ir praktinis pasinaudojimo šia priemone procesas. Svarbu nustatyti įstatymo leidėjo numatytus reikalavimus priemonės įgyvendinimui.

Prievolių vykdymo sustabdymo įgyvendinimui įstatymo leidėjas numatė teisės normas, reguliuojančias prievolės šalių veiksmus:

- 1) šaliai, pasinaudojusiai šiuo savigynos būdu, pareigą apie tai pranešti kitai šaliai (CK 6.58 straipsnio 1 dalis);
- 2) šaliai, pažeidusiai prievolės vykdymą, pareigą atlyginti kreditoriaus nuostolius (CK 6.58 straipsnio 1 dalis);
- 3) kreditoriui teisę pareikalauti iš skolininko patvirtinti, kad jis sutartį įvykdys tinkamai (CK 6.220 straipsnio 2 dalies 1 punktas, 6.58 straipsnio 2 dalies 1 punktas).

Pasinaudojimas kreditoriaus teisių gynimo būdu – prievolių vykdymo sustabdymo institutu – šalis gali ne tik prieš kitą prievolės šalį, bet ir prieš jos kreditorius (CK 6.58 straipsnio 6 dalis). Tolimesnėse darbo dalyse analizuosime šių teisės normų imperatyvumą ir poveikį prievolių vykdymo sustabdymo instituto panaudojimo teisiniams pagrindams.

##### **4.1. Pranešimas kitai šaliai**

Pirma, atkreipsime dėmesį į *soft law* normų aiškinimą. DCFR III.-3.401 straipsnio 3 dalyje yra numatyta pareiga kreditoriui, kuris jau pasinaudojo prievolės vykdymo sustabdymo priemone, nedelsiant kai tik įmanoma, pranešti apie tai skolininkui. Kreditoriui kyla atsakomybė už skolininko nuostolius, kilusius dėl šio kreditoriaus pareigos nevykdymo. Šio straipsnio komentaras paaiškina, kad kreditoriaus pareiga informuoti skolininką nėra imperatyvi sąlyga prievolės vykdymo sustabdymo priemone pasinaudoti, bet jos nevykdymas yra kreditoriaus atsakomybės už skolininko nuostolius atsiradimo pagrindu.

Lingvistiškai ir sistemiškai aiškindami CK 6.58 straipsnio 1 dalies normas, galime teigti, kad įstatymo leidėjas numato, kad kreditorius pirma pasinaudoja prievolės vykdymo sustabdymo priemone ir tuomet apie tai praneša kitai šaliai. Komentaras plačiau šiuo klausimu nepasisako.

Teismų praktikoje yra atvejų, kai faktas, jog kreditorius nepranešė skolininkui apie pasinaudojimą prievolės vykdymo sustabdymu yra traktuojamas kaip galimas įrodymas, kad kreditoriaus tikrieji ketinimai nebuvo prievolės vykdymo sustabdymas ir jis ta priemone faktiškai nesinaudojo (Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. spalio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1186/2012; Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. kovo 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-233/2010).

Apibendrinant galima teigti, kad pranešimas kitai šaliai apie pasinaudojimą prievolės vykdymo sustabdymu atlieka informuotumo funkciją. Ji svarbi kontrahentui, kad jis laiku ir tinkamai sureaguotų į kitos šalies savigynos priemonę, tokiu būdu išvengdamas didesnių nuostolių. Operatyvus ir tinkamas kitos prievolės šalies informavimas padeda įgyvendinti šalių bendradarbiavimo vykdant prievolės pareigą ir užtikrinti šalių santykių skaidrumą ir atvirumą.

#### **4.2. Reikalavimas atlyginti nuostolius**

Svarbu atkreipti dėmesį, ar šalis pasirinkusi savo teisių gynimo priemonę prievolių vykdymo sustabdymą, nepraranda teisės reikalauti iš kaltosios šalies nuostolių atlyginimo. Teisės aktų analizė leidžia tvirtinti, kad pasinaudojimas savigyna, kaip teisių gynimo priemone, neužkerta kelio įgyvendinti CK 6.245 straipsnio 1 dalyje numatytos kontrahento civilinės atsakomybės – nuostolių atlyginimo. Tai *expressis verbis* įtvirtinta CK 6.58 straipsnio 1 dalyje, nurodančioje, kad prievolės šalis turi teisę sustabdyti priešpriešinį savo prievolės vykdymą ir pareikalauti atlyginti nuostolius, CK 6.208 straipsnio 4 dalyje nurodoma, kad šalis gali sustabdyti savo prievolių įvykdymą tol, kol kita šalis pašalina įvykdymo trūkumus, bei reikalauti atlyginti nuostolius.

*Soft law* šaltiniuose šios teisės įtvirtinimas analogiškas (UNIDROIT 7.1.4 straipsnio 5 dalis, DCFR III.-3.204 straipsnio 3 dalis).

#### **4.3. Prievolės vykdymo sustabdymo panaudojimas prieš kitos šalies kreditorius**

CK 6.189 straipsnio 1 dalis nustato, kad sutarties galia taikoma tik jos šalims. Teisės doktrina šį prievolių teisės bruožą vadina santykinumu arba sutartinių santykių uždarumu. Santykinumas reiškia, kad teisės ir pareigos iš prievolės gali atsirasti tik jos šalims – kreditoriui ir skolininkui. Todėl prievolės šalys gali priešinti savo prievolines teises pareigoms tik priešingos šalies, bet ne trečiųjų asmenų, kurie nėra tos prievolės šalys (Mikelėnas, 2002, p. 54-55).

Šis prievolės uždarmo bruožas nėra absoliutus. Kaip matome pagal CK 6.58 straipsnio 6 dalies normą, prievolės vykdymo sustabdymas gali būti panaudotas ir prieš kitos prievolės šalies kreditorius. Tokiu būdu įstatyme įtvirtinta bendroji taisyklė, sauganti teisėtai savigyna pasinaudojusią šalį. Autorės nuomone, šis įstatymo leidėjo reguliavimas reikalingas ir sudarantis prielaidas prievolės šalims drąsiau ir aktyviau naudotis prievolės vykdymo sustabdymo priemone. Kaip pavyzdį būtų galima įvardinti užsakovo, generalinio rangovo ir subrangovo santykius rangos sutarčių atveju. Jei prievolės vykdymo sustabdymu pagal CK 6.656 straipsnį pasinaudoja subrangovas prieš generalinį rangovą - sulaiko darbų rezultatą tol, kol generalinis rangovas tinkamai įvykdys savo prievolę atsiskaityti su subrangovu, jis yra apsaugotas nuo užsakovo pretenzijų į savo darbo rezultatą.

Tiesa svarbu akcentuoti, kad ši teisės norma - prievolės vykdymo sustabdymo panaudojimas prieš kitos šalies kreditorius – negali būti panaudota, jei kita šalis yra bankrutuojantis asmuo. Kasacinis teismas yra suformulavęs teisės aiškinimo taisyklę, kad iškėlus įmonei bankroto bylą, prievolės vykdymo sustabdymą reglamentuojančios teisės normos negali būti taikomos (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. birželio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-289/2010).

Konstatuojame, kad prievolių vykdymo sustabdymo institutas peržengia prievolės šalių santykių uždarmo principą ir teisėtai juo pasinaudojus, tampa veiksmingu gynyboje prieš kitos prievolės šalies kreditorius.

## Išvados

1. Vykdyto sustabdymas – tai toks prievolės šalies teisių gynimo būdas, priskiriamas savigynos priemonėms, kurio pagrindiniai tikslai: i) išvengti arba minimizuoti nuostolius, kuriuos gali sukelti kitos šalies prievolės neįvykdymas; ii) paskatinti prievolės šalį įvykdyti savo prievolę ir ištaisyti prievolės vykdymo trūkumus; iii) išsaugoti prievolinius santykius maksimaliai bendradarbiaujant su kita šalimi ir išvengti sutarties nutraukimo kaip *ultra ratio* priemonės panaudojimo.
2. Prievolės šalis turi teisę naudoti prievolių vykdymo sustabdymą, kai situacija atitinka esminį reikalavimą - jei kreditoriaus ir skolininko pareigos yra priešpriešinės. Tad ši priemonė naudojama tuomet, kai kreditorius gina savo teises būdamas skolininku priešpriešinės prievolės santykyje.
3. Teisinių pagrindų analizė atskleidžia nacionalinės teisės normų atitiktį *soft law* šaltinių nuostatomis. Suderintos teisės normos, priskiriančios prievolių vykdymo sustabdymo institutą savigynos priemonėms, nustatančios reikalavimus užtikrinti gynybos panaudojimo adekvatumą pažeidimui, dedikuojančios svarbų vaidmenį aiškinant institutą teisiniams principams, pripažįstančios prievolės šalių dispozityvumą susitarti dėl instituto taikymo taisyklių.
4. Svarbų vaidmenį vertinant prievolių vykdymo sustabdymo teisėtumo pagrindus atlieka bendrieji teisės principai: proporcingumo (taikomi savigynos būdai ir priemonės turi atitikti teisės pažeidimo pobūdį, užtikrinti teisingą šalių pusiausvyrą), sąžiningumo (neveiklumas, sąmoningas ar neatsargus veikimas didinantis nuostolius yra vertinamas negatyviai), bendradarbiavimo (abi šalys turi veikti aktyviai ir atlikti protingumo kriterijų atitinkančius veiksmus). Principų naudojimas savigynos riboms nustatyti ir jų reikšmingumas diktuoja pareigą teismų praktikai formuoti išsamias motyvuotas šių principų aiškinimo taisykles užpildant vertinamųjų kriterijų pagrindimo poreikį.
5. Ištyrus teismų praktiką prievolės vykdymo sustabdymo teisėtumo pagrindų ir kriterijų vertinime didelių nuokrypių nuo *soft law* šaltinių ir doktrininio aiškinimo nenustatyta. Atkreiptinas dėmesys į teismų taikomą galimai per daug susiaurintą kriterijaus - reikalavimo, kad prievolės būtų susijusios taip, kad būtų galima pateisinti prievolės vykdymo sustabdymą, nustatymo taisyklę. Siaurąja prasme - tai tokios prievolės, kai vienos iš prievolių vykdymas yra kitos prievolės vykdymo sąlyga. Plačiąja prasme tam, kad prievolę kvalifikuoti kaip pakankamai susijusią, turėtų būti papildomai įvertinta: i) prievolių tarpusavio proporcingumas (adekvatumas), ii) skolininko ir kreditoriaus prievolių įvykdymo laike išsidėstymas (lygiagrečius vykdymas, vienas paskui kitą sekantis

vykdymas), iii) prievolių tarpusavio koreliacija (kiek vienos prievolės įvykdymas įtakoja kitos prievolės vykdymą), iv) ar konkretus prievolės vykdymo sustabdymas nenukrypsta nuo šio instituto pagrindinio tikslo - paskatinti kitą šalį prievolę įvykdyti, tuo pačiu išvengiant ir/ar minimizuojant savo nuostolius.

6. Išgryninat prievolių vykdymo sustabdymo teisėtumo kriterijus, identifikuoti galimi teisės normų neaiškumai, keliantys autoriui klausimų dėl jų taikymo:

6.1. Dėl prievolių vykdymo eiliškumo. Vertintina, kad CK 6.58 straipsnio 1 dalies normos galimai susiaurina prievolių vykdymo sustabdymo taikymo teisėtumo kriterijus, nustatydamos tik vienintelį teisėtą atvejį – kai prievolės vykdomos viena paskui kitą. Tokiu būdu nukrypstama nuo *soft law* šaltinių nuostatų ir CK 6.46 straipsnio 2 dalies normų, reglamentuojančių prievolių vykdymo sustabdymą tiek prievolėms vykdomoms vienai paskui kitą, tiek vykdomoms vienu metu.

6.2. Dėl negatyviųjų kriterijų taikymo. Atkreiptinas dėmesys į galimai nesąžiningą skolininko teisių gynimo apribojimą - prievolės vykdymo sustabdymu negalima pasinaudoti, jei kreditorius nevykdo prievolės esant nuo jo nepriklausančioms aplinkybėms (CK 6.46 straipsnio 3 dalis, 6.58 straipsnio 2 dalies 2 punktas). Taip pat galima įžvelgti koliziją su CK 6.212 straipsnio 4 dalies reglamentavimu (*force majeure* aplinkybės neatima teisės iš kitos šalies sustabdyti savo prievolės vykdymą). Autorė pritaria reguliavimui, kuris saugo kreditorių nuo civilinės atsakomybės taikymo esant tokioms aplinkybėms, bet draudimas šaliai naudotis priemonėmis, kurios padėtų išvengti didesnių nuostolių yra i) perteklinis ii) galimai nesąžiningas skolininko atžvilgiu, iii) nukrypstantis nuo prievolių vykdymo sustabdymo instituto esmės.

7. Prievolių vykdymo sustabdymo institutas peržengia prievolės šalių santykių uždarumo principą ir teisėtai juo pasinaudojus, gali tapti veiksmingu gynyboje prieš kitos prievolės šalies kreditorius.

## Siūlymai

Atsižvelgdami į analizės metu identifikuotus teisės normų aiškinimo trūkumus ir siekdami:

- 2) panaikinti galimai nesąžiningą skolininko atžvilgiu negatyviają sąlygą, apribojančią naudotis prievolės vykdymo sustabdymu esant nuo kreditoriaus nepriklausančioms aplinkybėms, bei išvengti galimos kolizijos su CK 6.212 straipsnio 4 dalies norma,
- 3) panaikinti nevienareikšmišką teisinį reglamentavimą, nustatantį reikalavimus prievolės vykdymo eiliškumui (viena paskui kitą ir vienu metu vykdomos prievolės),

*siūlome,*

pakeisti CK 6.46 ir 6.58 straipsnius taip:

### **6.46 straipsnis. Prievolės vykdymo sustabdymas**

1. Skolininkas turi teisę sustabdyti prievolės vykdymą, jeigu jis turi pakankamą ir protingą pagrindą abejoti, ar asmuo, kuriam turi būti įvykdyta prievolė, turi teisę priimti jos įvykdymą, ir skolininko reikalavimu šis asmuo nepateikia reikiamų reikalavimo teisės buvimo įrodymų.

2. Skolininkas taip pat turi teisę sustabdyti prievolės vykdymą, kai kreditorius nevykdo savo priešpriešinės pareigos, jeigu skolininko ir kreditoriaus priešpriešinės pareigos susijusios taip, kad galima pateisinti prievolės vykdymo sustabdymą.

3. Skolininkas neturi teisės sustabdyti prievolės vykdymo, kai kreditorius savo pareigos negali įvykdyti dėl paties skolininko kaltės, ~~taip pat kai kreditorius savo pareigos negali įvykdyti dėl nuo jo nepriklausančių aplinkybių.~~

### **6.58 straipsnis. Teisė sustabdyti prievolės įvykdymą**

1. Jeigu sutartinės prievolės įvykdymas yra priešpriešinis, o prievolės šalis, ~~kuri pirma turi atlikti veiksmus prievolei vykdyti,~~ prievolės nevykdo arba yra aišku, jog nustatytu terminu jos neįvykdys, kita prievolės šalis turi teisę sustabdyti priešpriešinį savo prievolės vykdymą arba apskritai atsisakyti ją vykdyti, apie tai pranešti kitai šaliai ir pareikalauti atlyginti nuostolius.

2. Prievolės šalis neturi teisės sustabdyti prievolės vykdymą, jeigu kita prievolės šalis:

1) pateikė adekvatų savo prievolės įvykdymo užtikrinimą ir tai nepagrįstai neužvilkins prievolės įvykdymo;

~~2) negali savo pareigos įvykdyti ne dėl nuo jos priklausančių aplinkybių;~~

3) negali pareigos įvykdyti dėl priešingos šalies kaltės.

3. Jeigu sutartinę prievolę viena jos šalis įvykdė nevisiškai, kita prievolės šalis turi teisę sustabdyti priešpriešinį savo prievolės vykdymą arba atsisakyti ją įvykdyti tiek, kiek prievolės neįvykdė šalis, privalėjusi ją įvykdyti pirma.

4. Jeigu viena prievolės šalis įvykdo prievolę, nelaukdama kol ją įvykdys pirma tai padaryti privalanti šalis, tai ši šalis privalo savo prievolę įvykdyti.

5. Teisė sustabdyti dvišalės prievolės vykdymą baigiasi, kai kita prievolės šalis pateikia adekvatų savo prievolės įvykdymo užtikrinimą.

6. Prievolės vykdymo sustabdymas gali būti panaudotas ir prieš kitos prievolės šalies kreditorius.

7. Teisė sustabdyti prievolės vykdymą šalys privalo naudotis sąžiningai ir protingai.

## ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

### Teisės norminiai aktai

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija (1992). Valstybės žinios, 33-1014.
2. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262 (su pakeitimais ir papildymais).
3. Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR). Articles and Comments [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: [https://www.ccbe.eu/fileadmin/speciality\\_distribution/public/documents/EUROPEAN\\_PRIVATE\\_LAW/EN\\_EPL\\_20100107\\_Principles\\_definitions\\_and\\_model\\_rules\\_of\\_European\\_private\\_law\\_-\\_Draft\\_Common\\_Frame\\_of\\_Reference\\_DCFR\\_.pdf](https://www.ccbe.eu/fileadmin/speciality_distribution/public/documents/EUROPEAN_PRIVATE_LAW/EN_EPL_20100107_Principles_definitions_and_model_rules_of_European_private_law_-_Draft_Common_Frame_of_Reference_DCFR_.pdf)
4. UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts 2016.
5. The Principles of European Contract Law 2002 (Parts I, II, and III).

### Specialioji literatūra

1. Ambrasienė, D. et al (2013). *Lyginamoji sutarčių teisė: Lietuva europiniame kontekste*. Vilnius: Justitia.
2. Bonell, M.J. (1994). The UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts: Why? What? How? *Tulane Law Review*, vol.69, 1137.
3. Didžiulis, L. (2007). Numatomo sutarties pažeidimo doktrina: samprata, kvalifikavimo pagrindai ir teisinis poveikis. *Teisės problemos*, 1 (55).
4. Drazdauskas, S. (2007). Favor contractus principas Lietuvos sutarčių teisėje. *Teisė*, 64.
5. Juškevičiūtė-Vilienė, A. ir Pūraitė-Andrikienė, D. (2023). *Konstitucinė justicija Lietuvoje: trys veiklos dešimtmečiai*. Recenzuotų mokslinių straipsnių rinkinys. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
6. Keturakienė, A. et. al. (2020). Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. Oficialioji konstitucinė doktrina. Vilnius.
7. Lastauskienė, G. (red.) (2020). *Teisės teorija*. Vadovėlis. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
8. Lastauskienė, G. (2023). *Teisės principai Lietuvos teisės sistemoje: lemia ar nukreipia?*
9. Mikelėnas, V. (vad.) (2003). *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė*. I tomas. Vilnius: Justitia.
10. Mikelėnas, V. (2006). *Prievolių teisė*. Vilnius: Justitia.
11. Miškinis, P. (2002). Savigny Lietuvos teisėje. *Jurisprudencija*, 28 (20), 17-22.
12. Mizaras, V. (red.) (2009). *Civilinė teisė. Bendroji dalis*. Vadovėlis. Vilnius: Justitia.
13. Sagatys, G. (2013). *Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas: pirmieji dešimt galiojimo metų*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.

### Teismų praktika

1. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. birželio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-247/2007
2. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. kovo 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-146/2009
3. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. birželio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-287/2009
4. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. rugsėjo 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-343/2009

5. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. spalio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-413/2009
6. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. vasario 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-14/2010
7. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. balandžio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-157/2010;
8. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. birželio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-289/2010
9. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2010 m. lapkričio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-459/2010
10. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gegužės 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-265/2011;
11. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. balandžio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-189/2012
12. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. birželio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-347/2017
13. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. kovo 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-152/2014.
14. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. spalio 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-401/2014
15. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gegužės 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-322-611/2015
16. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. birželio 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-373-687/2015
17. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. birželio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-410-916/2015
18. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. spalio 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-517-219/2015
19. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. spalio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-517-219/2015;
20. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. liepos 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-289-1075/2018
21. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. lapkričio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-410-219/2018
22. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. birželio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-203-403/2020
23. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. kovo 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-88-313/2023;
24. Lietuvos apeliacinio teismo 2007 m. balandžio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-206/2007
25. Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. kovo 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-233/2010,
26. Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. gruodžio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-643/2012
27. Lietuvos apeliacinis teismas 2012 m. spalio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1186/2012
28. Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. spalio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-844/2013
29. Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. gruodžio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1122/2013
30. Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. gruodžio 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1382/2014

31. Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. birželio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-360-516/2016
32. Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. spalio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-554-236/2017
33. Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. sausio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-31-933/2023
34. Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. gegužės 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr.e2A-330-467/2023

## SANTRAUKA

### **Prievolių vykdymo sustabdymo teisiniai pagrindai ir kriterijai**

Ilona Baranauskienė

Šio darbo tikslas - atskleisti prievolių vykdymo sustabdymo instituto esmę per teisėtumo pagrindų ir kriterijų analizę. Detaliai ir nuosekliai analizuojami teisiniai pagrindai tinkamam prievolių vykdymo instituto taikymui, teisės normų atitiktis *soft law* šaltiniams ir doktrininiam aiškinimui. Identifikuojami ir struktūriškai pateikiami svarbiausi klausimai, kylantys kvalifikuojant prievolių vykdymo sustabdymo instituto panaudojimo teisėtumą neperžengiant savigynos ribų. Apibendrintai pateikiamos nacionalinių teismų praktikos suformuluotos teisės aiškinimo ir taikymo taisyklės.

Autorė identifikuoja nacionalinio reglamentavimo atitiktį *soft law* šaltinių nuostatoms. Atkreipia dėmesį į teisės principų vaidmenį ir reikšmingumą aiškinant vertinamuosius kriterijus. Pateikia prievolių vykdymo sustabdymo instituto sąvokos ir tikslų formuluotę. Identifikuoja tam tikrą teisės normų neaiškumą reikalavimams dėl prievolių vykdymo eiliškumo ir negatyviųjų kriterijų taikymo bei pateikia įstatymo leidėjui siūlomą problemos sprendimo būdą.

## SUMMARY

### **Grounds and Criteria for Legality of Withholding Performance of Obligations**

Ilona Baranauskienė

The purpose of this study is to reveal the essence of the institution for the withholding performance of obligations through an analysis of the grounds and criteria of legality. It analyses in a detailed and coherent manner the legal grounds for the proper application of the institute for the withholding performance of obligations, the compliance of the legal norms under *soft law* sources and doctrinal interpretation. It identifies and provides a structured presentation of the key issues arising in the qualification of the lawfulness of the use of the suspension of obligations within the limits of self-defence. It summarizes the rules of interpretation and application of the law formulated by national case-law.

The author identifies the compatibility of the national regulation with the provisions of *soft law* sources. It draws attention to the role and relevance of legal principles in the interpretation of the evaluative legal criteria. The author provides a definition and the objectives of the institution of withholding performance of obligations. Identifies some ambiguity in the legal rules as regards the requirements for the order of performing the obligations and the application of negative criteria, proposes a solution to the legislator.